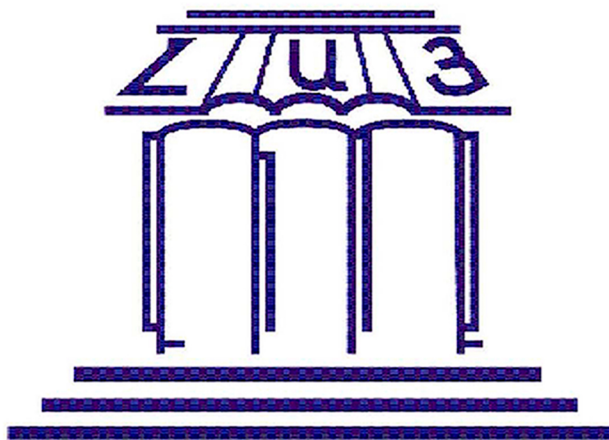

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3(07)

11449

ԴՆԶՊԵՍ ՄՇԱԿԵԼ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ԴՊՐՈՅԻ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

ԾՐԱԳԻՐԸ

ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՑՈՒՑՄՈՒՆՔՆԵՐ

3(07)

Դ-62

1932

25 SEP 2006

Հ. Ս. Խ. Հ. Լ. ՈՒՍԺՈՂԿՈՄԱՏ
ՈՒՍՈՒՄՆԱ - ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՍԵԿՏՈՐ

3(04)

7-62

48.

**ԻՆՉՊԵՍ ՄՇԱԿԵԼ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ԴՊՐՈՑԻ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ**

ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՑՈՒՑՄԱՌՆՔՆԵՐ

Պ Ե Տ Ա Կ Ա Ն Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Չ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

ՅԵՐԵՎԱՆ

1932

ԱՌԱՋԻՆ ԽՈՒՄԻ

Ուսուցման առաջին տարվա հասարակագիտության ծրագիրն ընդգրկում է հասարակական կյանքի, յերեսաներին ավելի մոտ յերևույթները՝ դպրոց, հոկտեմբերիկներ, կոլեկտիվ—տնտեսութուն (գյուղական վարիանտ), գործարան (քաղաքային վարիանտ)։

Ուսիցիչը պետք է աչքի առաջ ունենա, վոր յերեսաները մինչև դպրոց մտնելը արդեն շատ բան զիտեն իրենց չընկալած հասարակական կյանքի յերևույթներից։ Ուսուցիչն աշակերտի առաջ առածանաբար զարգացնելով նյութերը՝ պետք է աշխատի ստեղծել նրանց մեջ այդ նյութերը սխտեմի յենթարկելու անհրաժեշտ ունակութիւններ։

Հասարակագիտության առաջին տարվա նյութերը կարելի յեբաժանել ըստ տեմոդության հետևյալ կերպ։

1. Առաջին որերը դպրոցում 1/9—30/9
2. Հոկտեմբերիկներ . . . 30/0—20/10
3. Մեր կոլտնտեսութիւնը 30/10—1/7
4. Մեր գործարանը . . . 20/10—1/7

Այժմ տեսնենք, թե յուրաքանչյուր նյութի մեջ առանձին վերցրած ի՞նչն է ավելի եյական և ինչպես պետք է մշակվի նյութը։

«Առաջին որերը դպրոցում» — թեմայի նպատակն է զարգացնել նորեկ յերեսաների մեջ անհրաժեշտ ունակութիւններ և հմտութիւններ՝ վարելու կոլեկտիվ դպրոցական կյանք—կոլեկտիվ կերպով աշխատելու, սովորելու, խաղալու համար և արագորեն ստեղծելու հասարակականորեն—առողջ և մտեմական փոխհարաբերութիւններ տարրեր հասակի, տարրեր աղբութիւնների, տարրեր սեռերի յերեսաների միջև։ Շատ կարևոր է յերեսաներին սովորեցնել, վոր խնամքով վերաբերվեն դեպի դպրոցական (հասարակական) գույքը, ստեղծեն աշխատանքային գիտակից կարգապահութիւն խաղերի և դասերի ժամին։ Այդ թեմայի կենտրոնական նպատակը լինելու յե՝ առաջին խմբի յերեսաներին տալ տարրական գաղափար կոլեկտիվի մասին։ (Հետագա թեմաները տալու յեն նոր նյութ, այդ գաղափարն ընդարձակելու համար)։ Ուսուցիչն իր աշխատանքների մեջ հիմնական նպատակ դնելու յե՝ հենց Ա. տարվանից աշակերտներին գիտակցորեն յուրացնել տալ «կոլեկտիվ»-ի գաղափարը և անպայման գործնական որինակների միջոցով։

«Առաջին որերը դպրոցում» — նյութն այնպես պետք է մշակվի, վոր յերեսաները գործնականորեն յուրացնեն ծրագրում մատնանըշված ունակութիւնները և դրույթները։ Դպրոց վտը դնելու առաջին իսկ մոմենտից անհրաժեշտ է սերտ մերձեցում ստեղծել նորեկների և հների միջև։ Պետք է այնպես անել, վոր ավագ աշակերտները կազմակերպեն նորեկներ հանդիպում, դարձնեն վերջիններիս զըպրոց մուտք գործելու առաջին մոմենտը տոնական, հանդիսավոր, ոգնեն նրանց հասկանալու դպրոցական կյանքն ու կարգու կանոնը։ Այնու-

հետև ուսուցչի նպատակը պետք է լինի — դարձի տալ բարձր և ստորին խմբերի յերեխաներին ընկերական հարբերությունների դարգացմանը, նրանց մեջ մտերմություն ստեղծելու և փոխողություն դադարափարը դարգացնելու համար կազմակերպել ընդհանուր խաղեր, տոնակատարություններ, նկարների դիտում և այլն: Անհրաժեշտ է կազմակերպել բարձր խմբերի աշակերտության միջոցով ստորին խմբերի աշակերտներին համար ընդունելության բնագործություններ, փորձի, գիտելիքների փոխանցում: «Առաջին որերը դպրոցում» — նյութը արդեն իսկ պարունակում է իր մեջ հակակրոնական դաստիարակության մոմենտներ: Մի քանի ընտանիքներում տակավին պահպանվել են կրոնական տոներին որերի աշխատանքային չհամարելու տրադիցիաներ: անհրաժեշտ է ուսման առաջին իսկ տարվանից կազմակերպել յերեխաների պայքարն այդ տրադիցիաների դեմ: Այստեղ հակակրոնական դաստիարակությունը պետք է կապակցվի դործալեռնների անթույլատրելիության դադարափարի հետ: Յերեխաները բարձր խմբերի աշակերտության ողնությամբ, վորոնք այդ ուղղությամբ արդեն փորձ են ձեռք բերել, կոլեկտիվ կերպով պետք է աշխատեն, վոր բոլոր դպրոցականները կանոնավոր կերպով հաճախեն դպրոց:

Այդ նյութի հետ կապված մյուս կարևոր հասարակական աշխատանքը, վոր պետք է կատարեն աշակերտները — դա չքափոր յերեխաների խնամքն է, վորպեսզի նրանք կարողանան կանոնավոր կերպով հաճախել դպրոց և ստանան ձրի նախաճաշ:

Սանիտարական — առողջապահական կանոններին վերաբերող հատվածում մատնանշված է գլխավորապես կոլեկտիվ դաստիարակության մոմենտը: Վորպեսզի յուրաքանչյուրի առողջությունը ապահովված լինի, անհրաժեշտ է, վոր մաքրություն պահպանեն ամենքը: Ուսուցիչը պետք է որինակներով ցույց տա, թե ինչ կստացվի, յեթե այդ կանոնը խախտելու լինի կոլեկտիվի անդամներից վերև մեկը:

Հասարակագիտության ծրագրի սանիտարական — առողջապահական մասը զուգադիպում է բնության ուսումնասիրության ծրագրի՝ «Առողջության պահպանությունը» — թեմային: Ուսուցիչը պետք է հող տանի կապակցելու այդ յերկու մասերը:

«Հոկտեմբերիկներ» թեմայի նպատակն է տալ յերեխաներին կազմակերպության մասին առաջին հասկացողությունը (սովյալ դեպքում — յերեխաների կազմակերպության) և այնուհետև դարգացնել կոլեկտիվ կյանքի կազմակերպման և կոլեկտիվորեն աշխատելու ունակություններ և հմտություններ: Նախորդ յերկու թեմաների մշակման միջոցով պետք է սերտ կապ և համատեղ աշխատանք ստեղծել դպրոցի և հոկտեմբերիկների կազմակերպության միջև: Այդ սերտ կապը պետք է հետապնդում մշտապես դարգացնել և պահպանել: «Հոկտեմբերիկներ» թեմայի մշակման հիմքը պետք է կաղմի աշակերտության ծանոթացումը հոկտեմբերիկների խմբակային կյանքին և աշխատանքին: Փաստերը պետք է վերցնել տեղական կազմակերպությունների կյանքից: Ուսուցիչը, պիոներական ջոկատի կամ հոկտեմբերիկների խմբակի կոլվորը պատմում և կարդում են այլ վայրերի (կոլեկտիվ տնտեսությունների և քաղաքների) հոկտեմբերիկների կյանքի և աշխատանքի մասին: Անհրաժեշտ է այդ աշխատանքի ժա-

մանակ ոգտագործել հոկտեմբերիկների կյանքը ցուցադրող նկարները, կինո — ֆիլմերը և սլակատները:

«Հոկտեմբերիկներ» — ամբողջ աշխարհի աշխատավորության յերեխաների ընկերներն են» — հատվածի նպատակն է կատարել առաջին քայլերն ինտերնացիոնալ դաստիարակության ուղղությամբ: Անհրաժեշտ է կենդանի փաստերի, պայծառ պատկերների և դեղարվեստական նկարագրությունների միջոցով ծանոթացնել աշակերտներին կապիտալիստական յերկրների և գաղութների յերեխաների վիճակին: Այստեղ պետք է ցույց տալ այն տարբերությունը, վոր գոյություն ունի ի.Ս.Ղ.Ս. և կապիտալիստական յերկրների յերեխաների վիճակների միջև:

Այդ աշխատանքը չպետք է վերածել ընդարձակ բացատրությունների դանադան յերկրների և աշխարհագրական քարտեզների մասին: Ուսուցիչն այդ պետք է տա աշխատավորության յերեխաների ճնշվածության հասկանալի փաստերի և նկարագրությունների միջոցով, չեչաի դասակարգային մոմենտը, վորպեսզի կարողանա առաջ բերել յերեխաների մեջ խոր տապավորություն և նրանց մեջ ատելություն ստեղծի դեպի ճնշողները: Փաստերը և նկարագրությունները կարելի յե վերցնել որինակ՝ Հյուսիսային Ամերիկային հանդհորբում աշխատող բանվորության յերեխաների կյանքից, կարելի յե ցույց տալ Հնդկաստանի, Չինաստանի և այլ յերկրների պլանտացիաներում սլախատող յերեխաների շահագործումը, յերեխաների դիշերային աշխատանքը դործարաններում, պիոներների հալածանքը զանազան յերկրներում: Այստեղ պետք է դադարափար տալ յերեխաներին, թե ինչո՞ւ կապիտալիստների յերեխաները չեն աշխատում:

Դպրոցն այսպիսով կողնի յերեխաներին հասկանալու այն կոչը, վոր ուղղում է նրանց հոկտեմբերիկների կազմակերպության կանոնադրությունը՝ թե՛ «Հոկտեմբերիկներ» — ամբողջ աշխարհի աշխատավորության յերեխաների ընկերներն են»: Դրանց զուգընթաց դպրոցը կկարողանա նաև ՄՈՊՐ-ի պատանի բարեկամների շարքերում յերեխաներին ներգրավելու աշխատանք կազմակերպել:

Յերբ յերեխաները ձեռք կբերեն առաջին ծանոթությունը դպրոցի և յերեխաների կազմակերպության մասին, դրանից հետո արդեն պետք է տալ ուսուցման կոնկրետ հասարակական ուղղություն: Ուսուցիչը պոք է ցույց տա յերեխաներին, թե ինչո՞ւ և ինչի՞ համար են նրանք սովորում: Առաջ բերի սեր նրանց մեջ դեպի ուսումը, դրված նպատակի իրագործումը: Անհրաժեշտ է յերեխաների մտքերը թեքել դեպի արտագրական — հասարակական աշխատանքը:

Հմտորեն մոտենալու դեպքում՝ ուսուցիչը առաջ կբերի յերեխաների մեջ հետաքրքրություն, կոնկրետ հասկացողություն այն մասին, թե ինչո՞ւ անհրաժեշտ է սովորել:

Այնուհետև առաջին տարվա ծրագրին ընդգրկում է յերկու վարիանտ — «Մեր կոլտնտեսությունը» թեման՝ գյուղական վարիանտի համար, և մեր գործարանը՝ քաղաքային վարիանտի համար:

Գյուղական դպրոցում «Մեր կոլտնտեսությունը» թեմայի մշակումը մեթոդապես պետք է հիմնել յերեխաների ունեցած առօրյա դիտողությունների (տապավորությունների) վրա:

Յերեխաներն իրենց ծնողներէց կամ ընտանիքի մյուս անդամներէց հատ ու կտոր տեղեկութիւններ են ձեռք բերում, թե ի՞նչ է կատարւում և արտադրւում կոլտնտեսութեան մեջ: Ուսուցիչը կենդանի դրույցի միջոցով սխտեմի յետ յենթարկում յերեխաների ձեռք բերած այդ տեղեկութիւնները, տալիս է նրանց ձեռն ուղղութիւն, լրացնում է անհրաժեշտ տեղեկութիւններով:

Յուրաքանչյուր պարապմունք պետք է կենտրոնացած լինի մեկ հիմնական հարցի շուրջը և չպետք է ցրի յերեխաների ուշադրութիւնը դանդաղ խնդիրների վրա:

Հասարակագիտութեան նյութի ալի մասի մշակումը միանում է առաջին՝ բնութեան ուսումնասիրութեան ծրագրի հետ (ի՞նչ է արտադրում կոլտնտեսութիւնը), վերաբերւում է տեղեկութիւններ, որինակ, բնութեան սեզոնային յերեւոյթների մասին (աշխատանքի տեսակների փոփոխութիւնը), յերկրորդ՝ աշխատանքի ուսումնասիրութիւնը ծրագրի հետ, վերաբերւում է հասարակականորեն ոգտակար աշխատանքի մասին, յերեխաների ձեռք բերելիք ծանոթութիւնների, արհեստների զանազանակերպութեան և նրանց փոխադարձ կապի վերաբերյալ (որինակներն միջոցով):

Անհրաժեշտ է, վոր յերեխաները նկարչութեան և թատերական խաղերի (դրամատիզացիա) միջոցով յուրացնեն նյութը:

Այնուհետև «ի՞նչ բան է կոլտնտեսութիւնը»՝ թեման բացատրւում է յերեխաներին՝ համեմատելով կոլտնտեսութիւնն անհասարակ անտեսութիւնների հետ: Այստեղ նախ և առաջ պետք է ուշադրութիւն դարձնել հողի, մեքենաների, գործիքների, բանող կենդանիների հանրային լինելու հանգամանքի և աշխատանքի կոլեկտիվ կազմակերպութեան վրա: Աշխատանքի կոլեկտիվ կազմակերպութեան վերաբերյալ պահանջվող փաստերը պետք է վերցնել տեղական կոլտնտեսութեան իրենց աշակերտների կյանքից և հոկտեմբերիկների խմբակային աշխատանքների փորձից: Հարկածային բրիգադների նշանակութիւնը բացատրւում է յերեխաներին ամենից առաջ կոնկրետ որինակներ բերելով իրենց կոլտնտեսութեան կյանքից: Այդպիսի փաստերի վերլուծութիւնը շատ լավ նյութ է յերեխաների դաստիարակութեան համար: Յետեւ հետաքրքիր է, լավ կլինի կազմակերպել յերեխաներին մատչելի դրույցներ՝ հրավիրելով դրա համար վորնե հարկածայինի, վորը կծանոթացնի նրանց, թե ինչպէս է աշխատում այս կամ այն հարկածային բրիգադը: Այդ դրույցներն անպայման պետք է ղեկավարի ուսուցիչը:

Համեմատութեան ժամանակ պետք է հակադրել կոլտնտեսութիւնը անհատականին: Պետք է գիտակցել տալ, վոր անհատական տնտեսութիւնների դոյութեան դեպքում՝ մեկը մյուսի մասին չի մտածում, մեկը մյուսից պոկում է նրա վերջին պատուը (փաստերով, որինակներով): Այստեղից կարելի յե անցնել դյուղացիութեան շերտաւորման խնդրին՝ որինակներով ցույց տալով դյուղում տեղի ունեցող դատակարարային պայքարը: Այդպիսով յերեխաները ձեռք են բերում շահագործման մասին հասկացողութիւն: Կոլտնտեսութիւնն ազատագրում է բարակներին, չքավոր և միջակ դյուղացիներին կուլակների շահագործումից: Յերբ յերեխաները կըմբռնեն, վոր կուլակները շահագործողներ են, յերբ կծանոթանան նրանք, թե ինչ շահ են ստացել կուլակներն

իրենց շահագործումից, այդ ժամանակ յերեխաների համար հեշտ կլինի հասկանալ, թե ինչու կուլակները կոլտնտեսութեան դեմ են և ինչու յեն պայքարում նրանց դեմ:

Յերեխաներին հարկ յեղած ձևով բացատրելու համար, թե ինչու յենք պայքարում կուլակութեան դեմ, թե ի՞նչ փաստարար աշխատանք են տանում կուլակները և տերտերները, անհրաժեշտ է ոգտագործել անպայման կոլտնտեսութեան ծագման պատմութիւնը՝ բերելով դատակարարային պայքարի բացահայտ որինակներ, ինչպէս՝ կուլակների կողմից կատարվող հրճութիւնները, մեքենաների փչացումը, կոլտնտեսային դուլքի վոնչացումը և այլն: Այդ փաստերով պետք է պարզել կուլակների, տերտերների և նրանց յենթակա տարրերի փաստարար դերը: Պետք է որինակներով ցույց տալ նույնպէս, վոր կուլակներն ու տերտերները ձգտում են կազմաւորուծել կոլտնտեսութեան աշխատանքները, և վոր նրանց դեմ մղվում է ուժգին պայքար: Շատ կարեւոր նշանակութիւն ունի գործարանային բանվորութեան դերն այդ պայքարում կոնկրետ որինակներով բացատրելը: Այստեղ յիշել կլինի սահմանափակվել միմիայն տեղական փաստերի ոգտագործմամբ: Յերբեմն բացակայում են այդպիսի փաստեր, կամ յեղածներն ել յերեխաների համար դյուրեմբունելի և պարզ չեն լինում: Այնուհետև ծրագրում ցույց է տրվում կոլտնտեսութեան կարեւորագույն առավելութիւնները, յերեխաներն այդ առավելութիւնները կարող կլինեն հասկանալ միայն կոնկրետ որինակների վերլուծութեամբ:

«Կոլեկտիվ աշխատանքը կոլտնտեսականին տալիս է ավելի արդյունք, քան անհատականի աշխատանքը»՝ հարցի մշակման համար, առաջին խմբում, պետք է վերցնել վոր թե թվական որինակներ, այլ ընտրել այնպիսիները, վորոնք յերեխաներին վորոշակի կերպով ցույց տան, թե ինչպէս այս ինչ նախկին չքավոր դյուղացու կամ բարակի ընտանիքը կոլտնտեսութիւն մտնելու հետեանքով բարելավել է իր կյանքը՝ ցույց տալ, թե վորչաի հեշտ է կոլտնտեսականի աշխատանքը:

Մեքենաների դերը և ձեռնտու լինելը պետք է բացատրել յերեխաներին կենդանի դիտողութիւնների միջոցով՝ համեմատութեան դնելով ձեռքի աշխատանքի և մեքենայի աշխատանքի արդյունքները: Այդտեղ մեծ ուշադրութիւն պետք է դարձնել այն հանգամանքի վրա, վոր մեքենան հեշտացնում է մարդու աշխատանքը:

«Մեր կոլտնտեսութիւնը» թեմայի հետագա հատմաները, վորոնք դուրս են դալիս զուտ արտադրական հարցերի շրջանակից, որինակ՝ ինչպէս է հող անում կոլտնտեսութիւնն իր անդամների կյանքը բարելավելու մասին, կամ ինչպէս է զնում պայքարը կոլտնտեսական շինաբարութեան թշնամիների դեմ, կամ ինչպէս է կապված կոլտնտեսականը գործարանների բանվորութեան հետ՝ անհրաժեշտ է մշակել նույն ձևով, այսինքն՝ ծանոթացնելով յերեխաներին նախ և առաջ իրենց կոլտնտեսութեան կյանքից վերցրած կոնկրետ փաստերին: Այդ փաստերը հագորդում են և իրենք յերեխաները, և ուսուցիչը, և այդ նպատակով դպրոց հրավիրված կոլտնտեսութեան անդամը:

Կոլտնտեսութիւնների ծաւալման համար տարվող աշխատանքներում բանվորութեան ունեցած հակայական դերի բացատրութիւնը սկսւմ է լուրջ կուլակութեան դեմ մղվող պայքարում նրանց հանդես բերած դե-

կապարութեան և մասնակցութեան փաստերից՝ ծրագրին այնուհետև «կոլտնտեսութեան» կապը դործարանների հետ» դարգացնում է վորպես առանձին յենթաթեմա: Այստեղ անհրաժեշտ է ամենից առաջ ուսումնասիրել իրենց կոլտնտեսութեան ունեցած կապերը այն դործարանի հետ, վորը համարվում է նրանց շեֆը: «Ինչ են տալիս դործարանները կոլտնտեսութեաններին և ինչ են տալիս կոլտնտեսութեանները քաղաքին» — այս հարցերի մշակումը դժվարութեանների չեն հանդիպի, յենթե ուսուցիչը յերկես ընդունի այն կոնկրետ նյութերը, վորոնք ծանոթ են յերեսաներին (կոլտնտեսութեան պահեստում յեղած մեքենաները, նավթը, բենզինը, մեխը, կոոպերատիվի կոորդինեթը և այլն):

Ծանոթացումը դործարանին՝ թույլ է տալիս վերստին անդրադառնալու կոլեկտիվ աշխատանքի, կոլեկտիվի նշանակութեան և մեքենաների միջոցով աշխատելու ոգտակարութեան հարցերին: Գործարանի կյանքից և գրականութեանից պետք է վերցնել այն փաստերը, վորոնք պարզ են և մատչելի յերեսաներին ու նրանց միջոցով խորացնել յերեսաների ունեցած մտապատկերներն այդ յերեսութեանների մասին:

Ուսուցիչն ոգտագործելով փաստերը և որինակները՝ այստեղ ստիպված պետք է լինի խոշոր չափով ոգտագործել բանավոր բացատրութեանները:

Առաջին տարվա ծրագրի հաջորդ յենթաթեման («Առաջ կալվածատերերը և կապիտալիստներն էյին տերերը») նպատակ ունի խորացնելու յերեսաների մեջ շահագործման գաղափարը: Յերեսաներին որինակներով և փաստերով պետք է ցույց տալ կալվածատերերի և կապիտալիստների շահագործման եյությունը, նրանց և գյուղացիների ու բանվորների շահերի միջև գոյություն ունեցող հակադրութեանը: Այդտեղ յերեսաների համար հասկանալի կդառնա, թե ինչո՞ւ անհրաժեշտ է պայքարել, ինչո՞ւ գյուղացիներն ու բանվորներն ստիպված են իրենց համար լավ կյանքի պայմաններ ստեղծել պայքարի միջոցով:

Այդ յենթաթեմայի մշակման ժամանակ պետք է ոգտագործել ամենից առաջ պատմվածքները, գյուղացիների և բանվորների հիշողութեանները, գեղարվեստական, գրականութեան նյութերը և գեղարվեստական նկարները:

«Մեր կոլտնտեսութեան» թեման մշակելիս նպատակահարմար է կաղմակերպել եկսկուրսիաներ: Այդ եկսկուրսիաները հարուստ նյութ կմատակարարեն մշակվող հարցերի համար: Որինակ եկսկուրսիա կալելի յե տանել կոլտնտեսութեան մեքենաների և գործիքների պահեստը, ախոթը, վորտեղ պահվում են կոլտնտեսութեան բանող անասունները, կոլտնտեսութեան մթերանոցը և այլն:

Այդ թեմայի մշակման ժամանակամիջոցը զուգադիպում է բերքի և կոլեկտիվացման տոնին: Յերեսաներն անշուշտ պետք է մասնակցեն տոնին, դիտեն ցուցահանդեսում իրենց դիտակցութեան և հետաքրքրութեան մատչելի նյութերը, հանդես դան իրենց բեմագրութեաններով և արտասանութեաններով, լսեն և տեսնեն իրենց ավագ ընկերների յերեսները:

Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան տոնը զուգադիպում է «Մեր կոլտնտեսութեան» կամ քաղաքային վարիանտը կաղմող «Մեր գործարան» թեմաների մշակման աշխատանքների սկզբնավորութեան: Կո-

լեկտիվացման այն վերելքը, վոր քաղաքից յեկած բանվորների մասնակցութեամբ տեղի յե ունենում կոլտնտեսութեան մեջ այդ տոնի ընթացքում, յերեսաների համար ծառայում է վորպես հորդ դաստիարակչական միջոց: Ծնորհիվ այն անմիջական կապի, վոր ունի քաղաքի դպրոցը դործարանի հետ, այդ տեղի կունենա ավելի մեծ չափերով:

Յերեսաները տարվա վերջին արդեն կուտակած լինելով վորոշ նյութ դասակարգելի փոխարարութեանների և նրանց միջև տեղի ունեցող պայքարի մասին՝ կրթունեն Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան իմաստն ու նշանակութեանը:

Թեմայի մշակման ընթացքում պետք է յերեսաներին ծանոթացնել այն փաստերին, վորոնք ցույց են տալիս, թե ինչպես են ուղնում պիտանքները և դպրոցականները կոլտնտեսութեաններին՝ կառուցելու նոր կյանք և պայքարելու նրա համար: (Տեղական կյանքից և գրականութեանից բերած որինակներով):

Քաղաքային (գործարանային) դպրոցում «Մեր գործարանը» թեմայի մշակումը կարելի յե սկսել նրանից, թե վո՞ր գործարաններում, վո՞ր արհեստանոցներում են աշխատում աշակերտները ծնողները և ի՞նչ աշխատանք են կատարում այնտեղ: Այնուհետև նպատակահարմար է կաղմակերպել եկսկուրսիա դեպի գործարանի ցեխերից մեկը, վորտեղ աշխատանքի պրոցեսը ավելի պարզ է և յերեսաների համար վստահաւոր չէ: Կարելի յե եկսկուրսիա տանել խումբը վոչ միանգամից, այլ յերկու նվազում:

Այդպիսի եկսկուրսիաների համար յերեսաներին վոչ մի առաջադրութեան չպետք է տալ: Այն էլ բավական է, վոր յերեսաները գործարան այցելելով, ստանում են ընդհանուր տպավորութեաններ: Նրանք այնտեղ կտեսնեն, թե ինչպես բաղմաթիվ բանվորներ աշխատում են տարբեր դաղգյահների և մեքենաների վրա, թե ինչպես մշակվող նյութերը մեկ ձեռքից անցնում են մյուս ձեռքը (յենթե տվյալ գործարանում կոնվեյեր գոյութեան ունի, պետք է պատմել նրա մասին): Այս ընդհանուր դիտողութեանները և տպավորութեանները հնարավորութեան կրնան ունեն դասարանական աշխատանքների ժամանակ շտափել այն բոլոր հարցերը, վորոնք վերաբերում են գործարանին: Այստեղ, ինչպես և գյուղական վարիանտը կաղմող «Մեր կոլտոցը» թեմայի մշակման ժամանակ հատուկ ուշադրութեան պետք է դարձնել պարզելու յերեսաներին «կոլեկտիվ աշխատանք» գաղափարը՝ սկզբում դա արվում է իրենց գործարանից բերված որինակներով, այնուհետև (համեմատութեաններով) իրենց դպրոցական աշխատանքներից առած որինակների միջոցով, ապա կոլտնտեսութեան կյանքից վերցրած փաստերով: Նախ և առաջ պետք է վերցնել յենթաթեմայի կոլտնտեսութեանը: Յենթե հնամուր է, եկսկուրսիա կաղմակերպել դեպի այնտեղ, իսկ յենթե այն հնարավոր չէ, հրավիրել կոլտնտեսականներին, վոր պատմեն կոլտոցի մասին: Ուսուցիչը պատմում է կարդում է պատմվածքներ:

Գործարանային դպրոցի յերեսաներին շահագործման մասին գաղափար պետք է տալ նախ և առաջ իրենց գործարանի պատմական անցյալի վերաբերյալ տեղեկութեաններ հաղորդելով, պետք է պատմել գործարանատիրոջ մասին և բանվորների վիճակի վերաբերյալ կապիտալիստի որոք:

Այն հարցերը, վոր վերաբերում են բանվորների և կոյունտակա-
նների, գործարանների և կոյունտակաթյունների միջև յեղած հարաբե-
րությանը, մշակվում են դարձյալ նախ և առաջ իրենց գործարանի և
յենթաշէջ կոյունտակաթյան փոխադարձ կապից առած որինակներով:

Մնացած խնդիրներում, գործարանային վարիանտի նկատմամբ
մենք առաջարկում ենք գործադրել մեր այն ցուցմունքները, վոր ա-
րինք վերևում «Մեր կոյնադր» թեմայի նյութերի մշակման վերաբերյալ
(առանձին յենթաթեմաների ելական մոմենտները և մեթոդական մոտե-
ցումը առանձին հատվածների մշակման վերաբերյալ):

Հիմնականում գյուղական և քաղաքային վարիանտների ծրագրերի
բովանդակութունը միեւնոյնն է, տարբերութունն այստեղ միայն
նյութերի դասավորության կապի մեջ է: Տարբերութուն կլինի սնո-
ւուչա նաև ոգտագործվող նյութերի մեջ, այն իմաստով, վոր քաղաքա-
յին դպրոցը գործարանին ալելի շատ ժամանակ և ուշադրութուն
կհատկացնի, նրանով ալելի շատ կգրադվի, քան գյուղական դպրոցը:
Մակայն գյուղական դպրոցում գործարանին վերաբերյալ բոլոր հարցե-
րը, վորոնք մտնում են ծրագրի մեջ, պետք է լիովին մշակվեն և գիտե-
լիքների ծափալը պետք է յուրացվի լիակատար կերպով:

Դպրոցական տարին վերջանալուց առաջ հասարակագիտության
ծրագրի աշխատանքը պետք է կապակցել Մայիսի 1-ի տոնակատարության
հետ, գիտակցել տալով այդ տոնի հեղափոխական նշանակութունը
(բանվորների պայքարը կապիտալիստների դեմ բոլոր յերկրներում և
այլ յերկրների բանվորների կապը մեր յերկրի հետ):

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԽՈՒՄԻ

Յերկրորդ տարվա հասարակագիտության ծրագրերը կառուցված է
հետևյալ սխեմայով. 1) Ինչպե՞ս էլին ապրում բանվորները և գյուղացի-
ներն առաջ (մինչև հոկտեմբերյան հեղափոխությունը), 2) Հոկտեմ-
բերյան հեղափոխությունը, 3) Քաղաքացիական կռիվները և կարմիր
բանակը, 4) Հոկտեմբերի նվաճումները:

Առաջին թեման՝ «Ինչպե՞ս էլին ապրում բանվորները և գյուղա-
ցիներն առաջ» շատ չի խորանում պատմական ժամանակաշրջանի մեջ: Նա
նկատի ունի անմիջական նախահեղափոխական շրջանը: Այս թեմայի
առաջին հատվածների նպատակն է յերեխաներին դադար տալ, թե
ինչպե՞ս մի գասակարգ շահագործում է մյուսին, ծանոթացնել այդ սո-
սակարգերի փոխհարաբերությանը, վորպես դասակարգային կռիվ
փոխհարաբերության: Առաջին տարվա հասարակագիտության ծրա-
գիրը այդ մասամբ չոչափում է, սակայն առաջին խմբի յերեխաների
համար այդ հարցերը դժվարին են: Այդ իսկ պատճառով միանգամայն
նպատակահարմար ենք գտնում յերկրորդ տարվա սկզբին ստուգելու
այն՝ ինչ մնացել է յերեխաների հիշողության մեջ այդ հարցերի վերա-
բերյալ նախորդ տարվանից, մշակել և խորացնել անցածը՝ ոգտագոր-
ծելով դրա համար նոր նյութեր: Ինչպե՞ս էլին կապիտալիստները, կո-
լակները և ցարական չինովնիկները ճնշում գյուղացիներին, մյուս կող-
մից՝ ինչպե՞ս էլին պալքարում գյուղացիները կալվածատերերի դեմ:
Այդ հարցերը պետք է մշակել նկարների, գեղարվեստական պատմվածք-

ների, հատվածների և իրականությունից վերցրած պարզ փաստերի ոգ-
նությամբ:

Նկարներից, որինակ, կարելի յե ոգտագործել «Գյուղացիական
բունտ»-ը և նման նկարներ: Մեծ տեղ պետք է տալ տեղական նյութին:
Ամեն տեղ կգտնվեն մարդիկ, վորոնք կարող են պատմել, թե ինչպե՞ս
անցյալում չքավոր գյուղացին ստիպված եր խոնարհվել կալվածատե-
րի և կուլակի առաջ, մշտապես աշխատել նրանց համար և դարձյալ
մնալ թաղված պարտքերի մեջ, թե ինչպե՞ս էլին ցարական չինովնիկ-
ները տուրքեր հավաքում, ինչպե՞ս էլին սոսկալի շահագործման յեն-
թարկվում բաղրակները, առանձնապես մանուկ-բաղրակները, ինչպե՞ս
փոստիկանական ժանդարմները (փոստիկանական չինովնիկները, պրիս-
տավները և ուրյադնիկները), կամայականություններ էլին գործադրում
(ինքնադուլի դատ, պատիժներ) գյուղացիների նկատմամբ:

Երկրորդ նույն կերպ, նույնանման նյութերի ոգնությամբ պետք է
մշակել այն հատվածը՝ թե «Ինչպե՞ս էլին կապիտալիստները ճնշում
բանվորներին և ինչպե՞ս էլին վերջիններս պալքարում նրանց դեմ»: Քաղաքային
և գործարանային դպրոցներում պետք է հրավիրել հին
բանվորներին, վորոնք վաղ դույններով կպատմեն յերեխաներին անցյալ
որերի մասին: Ամենաաննշան հարավորության դեպքում իսկ, անցյալի
մասին տրված հատվածները մշակելիս, պետք է ոգտագործել յեղած
դիպագրիտիկները և կինո-նկարները:

Նյութերի բնորոշյունը պետք է կատարել այն հաշվով, վոր ս-
շակերտները կարողանան ծանոթանալ, թե վորքան ծանր եր առանձնա-
պես ազգային փոքրամասնություն կազմող ժողովուրդների բանվորու-
թյան և գյուղացիության միճակը: Յարական չինովնիկների կամայակա-
նությունը չափ ու սահման չունեն ալյադգիներին նկատմամբ, կապիտա-
լիստները և կալվածատերերը դաժանորեն էլին շահագործում նրանց:
Պետք է ցույց տալ, վոր այն ժամանակ դուրը, վոր մեծ մասամբ բաղ-
կացած եր անդիտակից և անգրագետ գյուղացիներից, գործում եր ցու-
րական գեներալների և սպաների հրամանով, ճնշելով բանվորների և
գյուղացիների շարժումը: Առանձնապես դաժանորեն ճնշվեց 1905 թվի
հեղափոխությունը (կարելի յե պատմել, թե ինչպե՞ս ճնշվեց Մոսկվայի
սպասարությունը, Պրեսնայի բարրիկադային կռիվ մանրամասնու-
թյունները): Տերտերներն որհնում էլին գործերին ալյալիսի «սխրագոր-
ծություններ» կատարելու համար, արդարացում էլին կալվածատերե-
րի, կապիտալիստների, և ցարական չինովնիկների դաժանությունները,
միացած էլին նրանց հետ, կոչ էլին անում բանվորներին և գյուղացի-
ներին համբերատար լինել, քարոզների, թափուրների, փրուն ծիսակատա-
րությունների միջոցով յետ էլին պահում աշխատավոր մասուններին
հեղափոխական շարժումներից (ցույց տալով համապատասխան նկար-
ներ): Յերեխաները թող ծանոթանան այդ ամենին նաև այլ նկարներից,
պեղարվեստական պատմվածքներից և ականատեսների պատմածներից:
Նրանք ալյալիսով պարզ պատկերացում կկազմեն ցարական-կալվածա-
տիրական-բուրժուական կարգերի մասին:

Երան գուզընթաց պետք հաջորդաբար ծանոթացնել յերեխաներին
բանվորների և գյուղացիների մղած հերոսական պայքարին:

Պետք է յերեխաներին ծանոթացնել ականավոր բայլչիկների կեն-

սաղարթութիւնը (նրանց անունները ցույց են տրված ծրագրում)։ Այդ հենասաղարթութիւնները պետք է այնպէս տալ յերեխաներին, վոր նրանք գգան, թէ ինչպիսի կոխված տոկունութիւն են հանդէս բերել հեղափոխական մարտիկներն աշխատավորութեան ազատագրութեան համար մղված կռիւներէ մեջ, զգան նրանց քաջութիւնը և նախաճառութիւնը բանվոր դասակարգի և բոլոր ճնշվածներէ շահերին։

Պետք է յերեխաների մեջ ձգտում առաջ բերել նմանիշու ալի-հերոսներին բանվորութեան և աշխատավորութեան համար մղվող պայքարում, յերեխաները պետք է ատելութեամբ լցվեն հեղափոխութեան թշնամիներէ, աշխատավորութեան ճնշողներէ և հեղափոխականներին հալածողներէ զեմ։

Այստեղ անհրաժեշտ է շեշտել, ոգտվելով յուրաքանչյուր հարմար առիթից, այն աշուշտահեղ դասակարգային կռիւի, վոր տեղի ունի կապիտալիստական յերկրներում և դադարւթներում, պետք է ցույց տալ, թէ ինչպէս են հալածում և վաճառեցում կոմունիստներին աշխտեղ՝ հրահրելով յերեխաների ակտիւ ուղադրութիւնը ՄՈՊՐ-ի աշխատանքներին։

Որինակները լավ կլինին վեցնել կապիտալիստական յերկրներում և դադարւթներում տեղի ունեցած թարմ և աչքի ընկնող դեպքերից (Չինաստան, Հնդկաստան, Գերմանիա, Իսպանիա, պալքարը Փաշտաների զեմ և այլն)։

«Ինչ պայմաններում ելին ստիպմամբ աշխատել հեղափոխականները, ինչ յեղանկներով եր պալքարում ցարական իշխանութիւնը նրանց զեմ»։ — յերեխաները դրա մասին կարող են դադարիար կազմել դարձալ նկարներէ, գեղարվեստական պատմվածքներէ, խոշոր պատմական փաստերի, ակնատեսներէ և հին հեղափոխականներէ պատմանքներէ ազնութեամբ։

Բայլչեիկները կաղմակերպված լինելով կուսակցութեան մեջ, բոլորից ավելի տոկուն, համատ և հետևողական հեղափոխականներն ելին բանվոր դասակարգի շահերի պաշտպանութեան գործում։ Բայլչեիկներէ կուսակցութեան մեջ մտած ելին լավագույն, տոկուն և ավելի զեմ առից բանվորները։ Այդ կուսակցութիւնը, վորի կաղմակերպողն եր Լենինը, կարողանում եր պալքարի մեջ ցույց տալ վորոշակի և ճիշտ զեկավարութիւն։ Նա հեղափոխութիւնը պատկեց հաղթանակով, մի հաղթանակ, վոր ձեռք բերին բանվորները 1917 թվի Հոկտեմբերին, զինվորներէ և նախատիներէ ոգնութեամբ։ Այդ թեման ըմբռնելու համար ուսուցիչը զրույցի միջոցով ոգտագործելով այն նյութը, վորի մասին խոսք յեղավ վերն, հաջորդաբար յերեխաներին մոտեցնում և Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան պալքարին։

Ծրագրին ալի թեմային մոտենում է, սկսելով համաշխարհային պատերազմից։ Անհրաժեշտ է յերեխաներին տալ պարզ ազդարար պատերազմի գործած ուղերաժութիւններէ մասին, թէ ինչպիսի աղետներ պատճառեց նա բանվորներին և գյուղացիներին, պետք է տալ ավերածութիւններէ, վնասներէ և աղքատութեան պատկերները, բացատրելով միաժամանակ, թէ ինչպէս ելին կապիտալիստներն ավելի հարբաւանում պատերազմից։ Պետք է հասկացնել յերեխաներին, թէ ինչու բանվորներն ու գյուղացիները չելին ցանկանում պատերազմել, իսկ կապիտալիստները և կալվածատերերն՝ ընդհակառակն՝ պահանջում ե-

լին պատերազմ։ Պետք է պատկերաւոր կերպով պատմել, թէ ինչու պատերազմ յերկրներէ կապիտալիստներն իրենց ոգտի համար կարողացան աշխատաւոր մասնաներին պատերազմի մեջ քաշել և իրար կոտորել տալ։ Այստեղ անհրաժեշտ է առանձնապէս շեշտել զանազան կրօններէ ապականող տերտերներէ զերը, թէ ինչպէս նրանք խարում ելին աշխատավորութեանը միեմունքն աստծու անունով, կոչ ելին անում մարդկանց թախել ծով արշուն, թէ ինչպէս նրանք ստիպում ելին կռիւի համար թաղաւորի և հայրենիի համար, խարում ելին գորքին և ժողովրդին՝ հնաբելով զանազան զրուշակներ, սուտ հրաշքներ հորինելով և այլն։ Այստեմեմ պետք է պատմել, վոր Լենինը և բոլոր բայլչեիկները զեմ ելին պատերազմին, նրանք կոչ ելին անում բոլոր յերկրներէ բանվորներին և գյուղացիներին՝ դարձնել ակիներն իրենց ճնշողներէ, աշխատավորութեան ընդհանուր թշնամիներէ — կապիտալիստներէ, կալվածատերերի և նրանց իշխանութեան զեմ։

Պատերազմի արհաւիրքները բանվորներէ և գյուղացիներէ մեջ զըթ-գոհուլիւն առաջ բերին։ Զորքերի մեջ նույնպէս զգոհութիւն ծաղեց։ Հեղափոխականները աշխատանք ելին տանում նույնպէս գորքերի շարքերում։ Այստեղից արդեն ուսուցիչը պետք է անցնի հեղափոխութեան լուսարանութեանը, ինչպէս ցույց է տրված ծրագրում։ Զմանրաւայով հանգամանորեն փետրվարյան իրադարձութիւններէ վրա, պետք է համառոտակի բացատրել, վոր կալվածատերերը և կապիտալիստները ցարին տաղալիւց հետո, կրկին մնացին իշխանութեան զլուխ, շարունակեցին պատերազմը և չբալքարեցին բանվորներէ և գյուղացիներէ պահանջները։ Բանվորները և գյուղացիները բայլչեիկներէ զեկավարութեամբ, զլուխ ունենալով Լենինին, շարունակեցին պալքարել և ձեռք բերին հաղթանակ։

Հոկտեմբերյան որբի համար պետք է վերցնել դյուրըմբռնելի նյութ։ Այստեղ նույնպէս պետք է անպայամն տալ յերեխաներին հեղափոխական կռիւի հերոսականը։ Կարդալ մի շարք հիշողութիւններ, տալ Պոն-Ուիլի «10 որ, վոր ցնցեցին աշխարհը» գրքից վորոշ տեղեր պատմելու, բացատրել «Կրեմլի ուսումը» (Լենների), «Զմեռային պալատի գրաւումը» նկարները, նկարադրել, թէ ալի ժամանակ ինչ տեղի ունեց Սմոլնիում, վորտեղ եր գտնվում Լենինը, ինչ մասնակցութիւն ցույց տվեց կռիւին «Աւրորա» ոգղմանալը և ինչպէս ընկավ իշխանութիւնը բանվորներէ և գյուղացիներէ ներկայացուցիչներից բաղկացած խորհուրդներէ ձեռքը։

Խորհուրդներէ իշխանութեան առաջին ձեռնարկումներին վերարեւորող նյութը պետք է մշակել զրույցներէ և խորհրդային իշխանութեան առաջին զեկերտներից առած քաղվածքներէ մատչելի բացատրութիւններէ միջոցով, (հաշտութեան և հոլի մասին յեղած զեկերտները և իրաւունքներէ զեկարացիան)։

Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան վերարեւորալ հարցերի մշակման ժամանակամիջոցը զուգադիպում է Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան տարեդարձի տոնակատարմանը, ալի պատճառով անհրաժեշտ է, վոր յերեխաներն ակտիւ կերպով մասնակցեն ալի տոնակատարման կաղմակարպչական աշխատանքներին, ոգտագործեն դրա համար իրենց ձեռք բերած գիտելիքները և մշակվող նյութը։

«Կարմիր Բանակը» թեման պետք է մշակել բաղաբացիական կռիւներից սկսելով։

Մեթոդապես ամենից ավելի նպատակահարմար է ոգտադործել հոնկրետ որինակները, վերցնելով նախ Խ. Հայաստանի քաղաքացիական կոիվներէջ. ապա Խ. Միութեան գեներալ Կոլչակի դեմ մղված կոիվները Սիբիրում, իսկ հարավում Իենիկինյաններին: Պետք է ցույց տալ, վոր սպիտակները փորձում էին չըջալատել ԽՍՀՄ-ը բոլոր կողմերից և նրանց ոգնում էին ոտարերկրյա կապիտալիստները: Այն մասին, թե ում շահերն էին պաշտպանում սպիտակները, հեշտ է դադարաւոր աւլ յերեսաներին, բացատրելով նրանց, թե ում և ինչպէս էին հանդիպում նրանք, յերբ գրաւում էին այս կամ այն քաղաքը (նրանց փառահեղ ընդունելութուն էին ցույց տալիս վաճառականները, տնտեսները, դործարանատերերը, տերաւերները), ինչպէս դաժան էին վարվում սպիտակները բանվորներին, գերի ընկած կարմիր բանակայիններին, կոմունիստներին հետ, ինչպէս էին ավերում այն գյուղերը, վորոնք անցել էին կարմիրների կողմը. պետք է ցույց տալ, թե ում էին փախչում սպիտակներին հետ, յերբ կարմիրները դուրս էին մղում նրանց քաղաքներից և գյուղերից:

Յերեսաներին պետք է տալ պարտիզանական կոիվների հերոսականը, նկարագրելով թե ինչ ծանր պայմաններում ստեղծվեցին և գլուխում էին Կարմիր բանակի առաջին ջոկատները, վորոնք ստիպված էին կռիվ մղել այնպիսի հակառակորդների դեմ, վորոնց զինել էին ոտարերկրյա կապիտալիստները պատերազմի ամենալավագույն զենքերով:

Կարմիր բանակի կովի և հաղթանակի մասին պետք է տալ յերևույններին այնպիսի դունդ նյութ, վորոնց ոգնութեամբ նրանք կարողանան զգալ այդ պայքարի ամբողջ հերոսութունը: Մրադիրը ցույց է տալիս, թե ալը կոիվներից վոր դեպքերի վրա անհրաժեշտ է կանգ առնել: Պետք է ոգտադործել նաև Հայաստանի քաղաքացիական կոիվները:

Ինչպէս էին Կարմիր բանակին ոգնում մյուս յերկրների բանվորները— այդ անհրաժեշտ է ցույց տալ որինակներով, պատմելով առաջին հերթին Ֆրանսիական ռուսայինների ապստամբութունը Մարտիի զլխաւորութեամբ: Կարելի չէ դրան դուզընթաց պատմել, թե վորտեղ է գտնվում ներկամույս Մարտին, ինչպէս յերկար ժամանակ նա բանտ է նստել և ինչի համար ու ինչպիսի աշխատանք ու պայքար է տանում նա ներկայումս:

Կարմիր բանակի կազմի մասին խոսելիս, առանձին տեղ պետք է տալ ազանդաւորներին: Պետք է յերեսաներին մատչելի կերպով բացատրել, վոր կրոնը ծառայում էր վորպէս արտաքին ծածկոց ազանդաների ունեւոր զեկաւարների ձեռքում, սքողելու համար նրանց թշնամական վերաբերմունքը դեպի խորհուրդները:

Քաղաքացիական կոիվներում պարտութուն կրելով Կարմիր բանակի կողմից՝ ամբողջ աշխարհի կապիտալիստները և կալվածատերերը չթողեցին իրենց փորձերն ու մտադրութունները վոնչացնելու բանվորների և գյուղացիների իշխանութունը, աշխատավորների առաջին պետութունը: Կարմիր բանակը միշտ կազմ ու պատրաստ պետք է լինի:

Այս մասը մշակելիս, պետք է յերեսաներին պատմել նաև, թե ինչպէս բուրժուազիան փորձում էր պատերազմ առաջ բերել մեր դեմ:

հարձակվելով Չին-Արեւելյան յերկաթգծի վրա և ինչպիսի ուժգին հակահարվածի հանդիպեց նա Հեռավոր— Արեւելքի Կարմիր բանակի կողմից: Պետք է պատմել, թե ինչպէս կապիտալիստներն ոգնում էին վնասորարներին և պատրաստվում էին ուղարկել Խորհուրդների յերկրի դեմ իրենց զորքը: Հենց այս որինակների վրա պետք է բացատրել յերեսաներին խորհրդային կառավարութեան խաղաղաւոր քաղաքականութունը— մենք չենք ցանկանում պատերազմ, սակայն կաշտպանենք մեր յերկիրը Կարմիր բանակի ոգնութեամբ: Մենք բոլոր կառավարութուններին առաջարկեցինք զինաթափութուն, սակայն նրանք ԽՍՀՄ ալը առաջարկութունները չեն ընդունում, վորովհետև նրանց անհրաժեշտ է զորք պահել ճնշելու և հալածելու համար իրենց յերկրի բանվորներին, ստրկացնելու դադութեան ժողովուրդներին և կրկին փորձելու դուրս գալ մեր դեմ:

Պետք է վորպէս որինակ պատմել, թե ինչպէս յայտնական կապիտալիստները իրենց լավ զինված ուժերի միջոցով հարձակվեցին Չինաստանի վրա և Մանչուրիայում ու ծովափնյա չըջաններում տանույի հարարավոր չինացի բանվորներ և գյուղացիներ կոտորեցին, բազմաթիւ զոյուղեր և քաղաքներ ավերեցին՝ ստիպելու համար չինական աշխատավորութեանը՝ յենթարկվելու իրենց շահագործմանը, իրենց կամաւորանութուններին: Այստեղ պետք է պատմել չինական բանվորների և գյուղացիների ցույց տված հերոսական դիմադրութունը յայտնական կապիտալիստների հարձակումը՝ Մանչուրիայում, Շանհայում, Ուսսուում, Չապչում և այլ վայրերում:

Կարմիր բանակը ցույց տվեց իր հերոսութունը: Նա քաջաւոր և հերոսաւոր կիաբողանա պաշտպանել բանվորներին և գյուղացիներին, յերբ կապիտալիստները փորձեն հարձակվել խորհրդային Միութեան վրա:

Այնուհետև պետք է յերեսաներին դադարաւոր տալ Կարմիր բանակի կոիվյան մասին. թե ինչու նա մինչև իսկ ամենամանր պայմաններում (քաղաքացիական կոիվների ժամանակ) կարողանում է հերոսութուններ կատարել: Այդ հասականալի կդառնա յերեսաներին, յերբ նրանք իմանան, թե ումից է բազկացած, վորի շահերի համար է պայքարում Կարմիր բանակը, ուրքեր են նրա հրամատարները: Այստեղ ուսուցիչը պետք է բացատրի, թե ինչ տարբերութուն կա Կարմիր բանակի և կապիտալիստական յերկրների բանակների միջև (ուրքեր են նրանց հրամատարները, ինչպէս են նրանք խեղդում ճնշված ժողովուրդներին, հարածում բանվորներին և այլն) և ինչու Կարմիր բանակը վայելում է բոլոր յերկրների աշխատավորութեան համակրանքը: Առանձնապէս պետք է շեշտել Կարմիր բանակի միջազգային բնութիւնը— վորպէս բոլոր յերկրների ճնշված ժողովուրդների պաշտպանի: Պետք է առանձնապէս պատմել, թե ինչպէս հեղափոխական տոնակատարութունների ժամանակ դալիս են մեկ մոտ ալ յերկրների բանվորական ներկայացուցիչները և ինչպէս ու ինչու յեն վողջունում նրանք մեր Կարմիր բանակին:

Անհրաժեշտ է յերեսաներին ծանոթացնել նաև Կարմիր բանակայիններին կենցաղին: Դրա մասին կարելի չէ կարդալ, գրույցներ կազմակերպել Կարմիր բանակայինների հետ, հնարավորութեան դեպքում տանել և ցույց տալ Կարմիր բանակայինների զորանոցները: Գյուղում ուսուցիչ-

չը պետք է այդ գրույցներին հրավիրել արձակուրդի մեջ գտնվող կամ
 զորացրված կարմիր բանակայիններին: Պետք է յերեխաներին պարզ դա-
 դալու ամառը ցարական զինվորի և մեր կարմիր բանակային կենցաղի
 հակադրության մասին, ցույց տալ ցարական զինվորի իրավազուրկ վի-
 ճակը, այն ծեծը, վոր գործադրում էր նրանց վրա, ցույց տալ թե կար-
 միր բանակայինները ինչպե՞ս են սովորում, ինչպե՞ս են մասնակցում
 սոցիալիստական շինարարութեանը և հասարակական կյանքին վորպես
 իրավահավասար քաղաքացիներ: Այդ ամենը պետք է տալ կոնկրետ ու-
 րինակներով, ողտադործելով յեղած նկարները և պրակտիկները (տես
 որինակ «կարմիր բանակայինը գյուղում» նկարը): Շրջապատի կյան-
 քից պետք է վերցնել այն փաստերը, վորոնք ցույց են տալիս, թե ինչ-
 պիսի աշխատանք են կատարում այն բանվորները և գյուղացիները,
 վորոնք վերադարձել են կարմիր բանակից և դրադետ են դարձել այն-
 տեղ: Կարմիր բանակի մասին այդ նյութերը մշակելուց հետո, ուսու-
 ցիչը գրանց հիմա նմա պետք է դադարի ամառ յերեխաներին, թե ինչու
 մեծ պատիվ է լինել կարմիր բանակային և վերցնել պարտավոր-
 ություններ մեր յերկրի և ամբողջ աշխարհի պրոլետարիատի առաջ:

Այդ թեմայի բնահանուր ամփոփումը լինելու յե՞ «կարմիր բա-
 նակի պաշտպանելով Սորհրդային Միութեանը, հնարավորութեան և
 տալիս սոցիալիզմ կառուցել»․ սոցիալիստական շինարարութեան հա-
 ջողութեանը մեր յերկրում վորդեպիւրում են մյուս յերկրների բան-
 վորներին և պայքարի յն մղում նրանց կապիտալիստները դեմ:

Այն նյութը, վոր հավաքվում է «կարմիր բանակը» թեմայի մշակ-
 ման ընթացքում, ողտադործվում է կարմիր բանակի տոնին: Յերեխա-
 ների խաղերում և նրանց զեղարվեստական դաստիարակութեան աշ-
 խատանքների մեջ այդ թեման պետք է պարզ արտահայտութեան դառնի:
 Գր. Ոս-ի «Պաշտպանացումը յերեխաների ազատ ժամերին» գրքուկը
 կազմի ուսուցչին գտնելու աշխատանքի հետաքրքրական ձևերը:

Ծրագրի վերջին յերեք թեմաները յուսարանում են, թե ինչ է տվել
 Հոկտեմբերը: Այդ թեմաների մշակման աշխատանքները նպատակա-
 հորմար և հիմնել պարզ պատկերացումներ և անցյալի ու մեր ժամա-
 նակյա հակադրութեանները վրա:

Հոկտեմբերը մեզ տվեց նոր հասարակարգ, նոր իշխանութեան,
 — խորհուրդները: Նրանից հետո, յերեք յերեխաները նախապես դադա-
 րիս կազմած կլինեն ցարական կարգերի, ցարական՝ բուրժուա-կալ-
 վածատերական իշխանութեան մասին, նրանց համար արդեն դժվար չի
 լինի ըմբռնելու խորհրդային իշխանութեան, վորպես աշխատավորու-
 թեան իշխանութեան ելութեանը:

Անհրաժեշտ է անպայմանորեն չեղան խորհրդային իշխանութեան
 ձևափոխումների դասակարգային բնույթը: Դա մեկնարանում, բացա-
 րում է ինքը ծրագրերը․ այստեղ պահանջվում է միմիայն ըմբռնել տու
 այն, ինչ առաջարկում է ծրագրերը և ընտրել գյուրմարտելի նյութ:

Յերեխաները պետք է գիտակցեն, վոր խորհուրդներն այն որդան-
 ներն են, վորոնք մեջ բանվորներն ունեն զեկավար դեր (պրոլետարիա-
 տի գիկատուրա), պետք է յուրացնեն, վոր խորհուրդներն ունեն բա-
 վականաչափ ամար և հաստատուն ուժ, վորը հաջողութեամբ և հերո-
 սարար պայքարում է բանվորների և գյուղացիների թշնամիները դեմ

(ՊԲՎ-ի պերը հակահեղափոխականների և փաստարանների դեմ մղվող
 պայքարում): Այդ նյութի համար յերեխաներին մատչելի փաստեր կա-
 լելի յն շատ գտնել:

Հակադրելով ճնշողների և շահագործողների իշխանութեանը խոր-
 հրդային իշխանութեանը՝ յերեխաները կհասկանան, թե ինչու՞ խոր-
 հուրդներն են անտեսութեան դարձագման և բանվորների ու գյուղացի-
 ների կյանքի բարելավման համար հողացողը, նրանք կտեսնեն այդ հո-
 դատարութեանը՝ ծանոթանալով նախ և առաջ տեղական խորհրդի
 գործունեութեանից վերցրած կոնկրետ և հասկանալի փաստերին:

Յերեխաները այնպիսի դադարիս չպետք է կազմեն, վոր խորհուրդ-
 դութեան ունի միմիայն տվյալ վայրում: Պետք է հասկանալ նրանք,
 վոր խորհուրդներ կան մեր յերկրի բոլոր վայրերում—մյուս գյուղե-
 րում, շրջաններում և Միութեան բոլոր քաղաքներում: Խորհրդի գոր-
 ծունեութեանը ծանոթանալու համար, անհրաժեշտ է դիմել այնպիսի
 կոնկրետ փաստերի ոչնութեան, վորոնք պարզ կերպով ցույց են տա-
 լիս խորհրդի առանձին բաժինների աշխատանքները:

«Խորհուրդները» թեմայի մշակման կապակցութեամբ կարելի յն
 կազմակերպել յերեխաների համար վորք ծավալով հասարակական-ող-
 տակար աշխատանք—որինակ՝ ոչնելու գյուղխորհրդին, սեկցիաների
 անդամների ժողովի հրավիրելու, յողունդներ և սլակատներ տարածե-
 լու և այլն:

Ողտադործելով առաջին թեմայի ելութը («Ինչպե՞ս էլին ապրում
 բանվորները և գյուղացիներն առաջ»), պետք է համեմատել այն կոն-
 կրետ որինակների հետ, վոր պահանջում է «Ինչ տվեց Հոկտեմբերյան
 Հեղափոխութեանը» թեման: Լավ կլինի որինակ՝ ալումներում, պլա-
 կատներում և նկարչութեան միջոցով արտահայտել բանվորների առաջ
 և ներկայումս, գյուղացիների կյանքի պայմաններն անցյալում և կոլ-
 խոցիկների կյանքն այժմ: Այստեղ իլյուստրացիաները պետք է վերց-
 նել գանալան ժողովուրդների, աշխատավորների, զեղջկուհիների
 նցյալ և ներկա կյանքից: Բոլոր մասերի մշակման ժամանակ չպետք է
 աչքաթուղ անել նույնպես յերեխաների կյանքի ու վիճակի ուսումնասի-
 րութեանը: Որինակները, առաջին հերթին, պետք է վերցնել տեղա-
 կան կյանքից:

Հեղափոխումը ձեռք չեն բերվում, վոր նոր կյանքի համար պետք է մըլ-
 Յերեխաները պետք է գիտենան, վոր նվաճումներն առհասարակ
 տալիս պայքարելու կուլակները, տերտերները, մոլլաները խանդարում
 են սոցիալիստական շինարարութեանը, նրանք փչացնում են մեքենա-
 ները, վորջնացնում են հասարակական դուլը և մինչև իսկ սպանում
 են հասարակական ախտիվ աշխատողներին: Թերթերից և ժուրնալնե-
 րից քաղած բաղձաթիվ փաստերը իլյուստրացիայի համար մեծ նյութ
 կմատակարարեն (ինչպե՞ս են պահում իրենց սոցիալիզմի թշնամիներ-
 րը): Անհրաժեշտ է ցույց տալ, թե բանվորները և կոլտնտեսականները
 թշնամիներին ինչպե՞ս են հակահարվածում, ինչպե՞ս են պայքարում
 այդ նույն թշնամիների դեմ խորհուրդները և կուսակցութեանը:

«Ինչ տվեց Հոկտեմբերյան Հեղափոխութեանը բանվորներին և
 գյուղացիներին»—այս թեմայի մշակման աշխատանքներն իրենց ժամա-
 նակամիջոցով պուգադիպում են Լենինյան որերին: Այդ որերի հավեր-

1008
 34726

ժողովան աշխատանքները, վորոնց յերեխաները պետք է ցույց տան մասնակցութիւնը, պետք է կապակցվեն Հոկտեմբերի նվաճումների ամփոփումների հետ, պետք է կապակցվեն այն գործի կատարման սուղամանը, վորին իրագործելու համար է ենինը կոչ եր անում բանվորներին և գյուղացիներին: Յերեխաներին պետք է ոգնել, ոգտագործելու թեմայի մշակումից ձեռք բերած իրենց պատրաստութիւնը լենինյան ուրերին մասնակցելու ժամանակ:

Նույն ձևով «Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը փոփոխեց բանվորուհու գեղջիկուհու և յերեխաների վիճակը» թեմայի մշակման աշխատանքը կապակցում է կանանց միջադպարին որով, մարտի 8-ի տոնին յերեխաների կազմակերպւած մասնակցութիւնը հետ: «Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը միացրեց բոլոր ժողովուրդների աշխատափութիւնը հանուն սոցիալիզմի աշխատելու և պայքարելու համար» թեմայի մշակման աշխատանքը կապակցւում է յերեխաների մայրին 1-ի առնակատարման մասնակցութիւնը:

Այս վերջին թեմայի մշակման ժամանակ, պետք է շեշտել, թե ինչպէս է իրագործւում տարբեր ազգութիւնների աշխատափութիւնը փոխադրութիւնը շինարարութիւնը և պայքարի գործում, ինչպէս են առաջ անցածները ոգնում յետ մնացողներին և յետ մնացածները դուրս գալիս առաջին շարքերը սոցիալիզմի կառուցման աշխատանքներում կորինակ քրդերի պայքարը գրագիտութիւնը համար):

Պետք է քննարկել այնպիսի որինակներ, վորոնք պարզ կերպով ցույց տան, թե ինչպէս միանգամից և ուժեղ կերպով փոփոխութիւնը յեն յենթարկւում զեպի լայն խՈՒՄ՝ դանադան ժողովուրդներին կյանքի պայմանները: Այնտեղ, վորտեղ փոխադրութիւնը միակ միջոցը յեղել է ուղար, ներկայումս կառուցւում է մեծ յերկաթուղի (Քուրքսի), վոր մոտեցնում է այդ մայրերում բնակւող ժողովուրդներին խՈՒՄ-ի մյուս ժողովուրդներին հետ: վորտեղ բնակչութիւնը առաջ վարում էր թափառաշրջիկ կյանք—տեղեկւում են նստակայաց կոմունիստներ և խորհրդակցութիւններ, այնպէս վոչարներին մեծ հոտերով: վորտեղ առաջ կոչուողութիւնը հետք չկար, իշխում էր ծանր, կզգիացած կյանքը, բնութիւնը խտադույն պայմանները, այնտեղ ներկայումս աշխատում են դպրոցները, կոոպերատիւները, հիմնականոցները, (շուսիսային ժողովուրդներին չըջանում), վորտեղ միմիայն կուսական անատներ էյին կամ յերկ անապատներ—չինվում են խոշոր գործարաններ (Մազնիտոգորսկ, Կուզբաս) և այլն:

Միութիւնը դանադան ժողովուրդներին աշխատափութիւնը միանում է ընդհանուր շահերի, ընդհանուր նպատակների շուրջը, միանում է պայքարելու ճնշողների դեմ, միանում է մյուս յերկրների աշխատափութիւնը,—այս դադափարը պետք է նույնպէս շեշտվի և խտացվի այդ թեմայում:

Այն փաստերը, վոր Մայիսի 1-ին մեղ մոտ են գալիս Գերմանիայի կարմիր ճակատայինները, այլ և այլ յերկրների բանվորական ներկայացուցիչները, այն հարկւածային աշխատանքը, վոր կատարում են մեր գործարաններում ոտարերկրյա բանվորները, արտասահմանյան բանվորական կազմակերպութիւնների կողմից մեր լայնադույն գործարաններին կարմիր դրոշ մատուցելը և այլն—այդ ամենը ցույց են տալիս աշխատափութիւնը միջադպարին ուժեղ կապը:

Այդ փաստերը պետք է ոգտագործել աշխատանքի լենինցում: Յերեխաները պետք է պարզ կերպով ըմբռնեն «Պրոլետարնե՛ր բոլոր յերկրների, միացե՛ք» լուրուղի նշանակութիւնը:

Յուրաքանչյուր դպրոցի հանձնարարւում է կապ ստեղծել ազգային փոքրամասնութիւնը դպրոցների հետ, նաճակադրութիւնների և հնարափութիւնի ղեկավարում նաև ներկայացուցչութիւնների փոխանակման միջոցով:

Հանձնարարւում է նույնպէս կազմակերպել դրական—գեղարվեստական բեմադրութիւններ, վորոնք յերեխաներին կապուցեն դանադան ազգութիւնների կյանքի պայմանների փոփոխութիւնը, բոլոր ժողովուրդների յեղափարական կապը: Աշխատանքի ժամանակ պետք է ոգտագործել այն նկարները, գիտադիտիւնները, կինո—նկարները, վորոնք չօչափում են այդ թեմայում տրված հարցերը:

Յերկրորդ տարվա Հասարակադիտութիւնը ծրագրի թեմաների ժամանակադրական բաշխումը մոտափոքապէս կարող է լինել հետևյալը:

1. Ինչպէս էյին ապրում բանվորները և գյուղացիներն առաջ... 19—15/10
2. Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը 15/10—1/12
3. Ինչ տից Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը բանվորներին և գյուղացիներին. 15/1—1/3
- ա) Պորհուրդները
- բ) Հոկտեմբերյան հեղափ. փոփոխւեց բանվորուհիների, գեղջիկուհիների և յերեխաների վիճակը 1/3—15/4
- գ) Հոկտեմբերյան Հեղափոխութիւնը միացրեց բոլոր ժողովուրդների աշխատափութիւնը հանուն սոցիալիզմի աշխատելու և պայքարելու համար 15/4—1/7

ՅԵՐԵՔԱՆԻ ԽՈՒՄԻ

Առաջին աստիճանի դպրոցի Հասարակադիտութիւնը դասընթացի նպատակային դրույթը մեկնարանւում է ընդհանուր ներածական բացատրադրում: Հասարակադիտութիւնը յերկրորդ տարվա դասընթացի նպատակն է պատմական կոնկրետ զեպերի վերլուծութիւնը միջոցով ցույց տալ յերեխաներին կոմունիստական (բալլէիկների) կուսակցութիւնը գերն ու ղեկավարութիւնը անհրաժեշտութիւնը բանվորներին և գյուղացիներին պայքարում, ցույց տալ արդիականութիւնը ուսումնաորութիւնը ալը ղեկավարութիւնը անհրաժեշտութիւնը սոցիալիզմի կառուցման համար, բացատրելով թե ինչպէս է այդ ղեկավարութիւնը շարժիչ փոկերի միջոցով հասնում մայրաներին:

Յերկրորդ նպատակային դրույթից, այդ դասընթացը բաճանւում է յերկու մասի—պատմական մաս և արդիականութիւն, իրենց տեղադրութիւնը ունենալով մոտափոքապէս միևնույն տեսակարար կշիւր: Հասարակադիտական աշխատանքն այստեղ նպատակ ունի հիմք դնել աշակերտների Մարքս—Լենինյան աշխարհայացքի մշակմանը, միաժամանակ պայքարելով այն բոլոր տեսակի փորձերի դեմ, վորոնց նպատակն է խորհրդային դպրոցի յերեխաներին պատմաստելու հակա-

պրոլետարական իդեոլոգիա: Ծրագիրը բախականին մեծ տեղ է տալիս հակակրոնական և ինտերնացիոնալ դաստիարակութեան նյութերին և յերկրի պաշտպանութեան խնդիրներին: Այդ նյութերը պետք է լիովին ոգտադործվեն ուսուցչի կողմից: Ամբողջ ծրագիրն անցնելիս պետք է ոգտադործել յերեխաների արտադարձական՝ ժամերը նրանց զրբեր, թերթեր, հանդեսներ կարգաւ տալու, կինոներ և թանգարաններ հաճախելու, գալատագիտական և ստանձին խմբակային աշխատանքներ կազմակերպելու միջոցով:

Դասընթացի պատմական մասը պետք է տալ յերեխաներին իրար հետ կապակցված պարզ պատկերների միջոցով: Հենց այդ նկարների շուրջն էլ պետք է տրվի ծրագրի ամբողջ պատմական նյութը: Այդ նկարներն ու որինականները մատնանշված են ծրագրի բնագրում: Դասընթացի այդ մասում յերեխաների հասարակական աշխատանքները և նրանց մասնակցութեանը բանավորների և գյուղացիների աշխատանքին՝ իրենց արտահայտութեանը գտնելու յեն հեղափոխական տոների կազմակերպման և անցկացման ու գալատագիտական աշխատանքների մեջ (համարում են նյութեր իրենց վայրի պատմական անցյալի մասին, սպնում են տեղական թանգարանին և այլն):

«Արդիականութեան» հատվածը պետք է ցույց տա յերեխաներին՝ ինչ է ներկայումս կոմունիստական կուսակցութեան ղեկավարութեանը ինչ զբեր է խաղում բանվորների և գյուղացիների յուրաքանչյուր կալմակերպութեանը: Այդ հատվածի մշակման ամբողջ ընթացքում սերտ կապ պետք է պահպանել սոցիալիստական շինարարութեան աշխատանքների հետ, վոր այդ պահին քննութեան յենթակա յէ: Այդ կապը պետք է ստեղծել հասարակական աշխատանքների միջոցով, վոր հասուն է այդ նպատակով կազմակերպվում է հիշյալ որդաններում: Պետք է կազմակերպել նաև եքսկուրսիաներ և հետադոտութեաններ: Սրանից հետևում է, վոր աշխատանքը մասամբ կառուցվում է հասարակական շարքով, իսկ մասամբ ևլ բացառութեաններ միջոցով:

Այդ հատվածում առանձնապես կարևոր է կատարել ծրագրի տեղաշարժում, հարստացնել տեղական կոնկրետ նյութերով և իրադործել այն՝ սոցիալիստական շինարարութեան մեջ յերեխաների մասնակցութեան հետ սորոտրեն կապակցելով: Պետք է կարենալ դրա համար՝ վորոշել և կազմակերպել յերեխաների հասարակական աշխատանքը, յենթարկելով նրա բովանդակութեանը համապատասխան թեմաներին:

Վերջին թեման՝ «Կուսակցութեանը և սոցիալարարութեանը»՝ արվում է վորպես յեզրափակման նյութ: Այդտեղ ամփոփման և յենթարկվում ամբողջ դասընթացը, սոցիալարարութեանից բերված կոնկրետ որինականներով քննութեան և անսփում խորհրդային իշխանութեան հաջողութեաններն ու նվաճումները: Գյուղական դպրոցում այդ նյութին անցնելու ժամանակ պետք է առանձնապես սուր դնել գյուղատնտեսական սոցիալիստական վերակառուցման խնդիրները:

Ախտամանակ այդ թեման մոտենցում է յերեխաներին առաջիկա չորրորդ տարվա դասընթացին՝ հնդամյա պլանի ուսումնասիրութեանը:

Յերրորդ, ինչպես և ուսուցման մյուս տարիներին մեթոդները կլինեն տարբեր, դրա համար էլ անհրաժեշտ է նրանց կապակցումը, վորպեսզի կարելի լինի ապահովել յերեխաների աշխատանքներում հետա-

դոտութեան ելմենաները և նրանց ակտիվութեանն ու ինքնուրույնութեանը: Ուսուցչի պատմածը, դրույցները, յերեխաների ինքնուրույն աշխատանքը գրքի և այլ ուսումնական պիտույքների վրա՝ դրանք կուսենան իրենց տեղը ուսուցման՝ յերրորդ տարում: Ինքնուրույն աշխատանքների, եքսկուրսիաների, թերթերի ընթերցանութեան շարքում տեղ պետք է տալ նաև յերեխաների հետադոտական աշխատանքներին:

Հասարակագիտութեան դասավանդման մեջ տեղ պետք է ունենան նաև գրավոր աշխատանքները: Որինակ՝ յերեխաներին կարելի յէ կալմել տալ հեղափոխական ղեկավարի որացույցը, ծրագրի պատմական մասն անցնելիս՝ կարելի յէ ուսուցչի մասնակցութեամբ յերբման գրի առնել տալ շատ համառոտակի անցած նյութերի ամփոփումները, գրել տալ հետադոտական աշխատանքների արդյունքները, որինակ՝ եքսկուրսիայի կամ գրքի վրա կատարված աշխատանքներից հետո և վորոշ ղեկավարում գրավոր պատասխանել ուսուցչի դրած հարցերին: Յենթերեխաներին կարելի յէ նույնպես կալմել տալ սխեմաներ, որինակ՝ Խորհուրդների, Պրոֆմիութեանների վերաբերյալ նյութերն անցնելիս: Այստեղ սխեմատիզացիայից խուսափելու համար (յերբ յերեխան նյութը յուրացնում է միմիայն մեխանիկորեն) ուսուցչից սխեմա կալմել յի տալիս, մինչև վոր չի համոզվում, վոր յերեխաները լավ ըմբռնել են բովանդակութեանը: Դրանից հետո միայն կարելի յէ կալմել տալ սխեմաներ, որինակ, գյուղխորհրդի և գյուղական կազմակերպութեանների ստրուկտուրան հարկ յեղած ձևով մշակելուց հետո: Շատ վնասակար և սխալ կլինի բացատրել նոր նյութն սխեմաների միջոցով: Ինչպեսզի արտում մեծ տեղ պետք է տալ գլխավորապես մանկական և յերբման նաև հասակավորների թերթերի ոգտադործում: Առաջին հերթին լալտրեն պետք է ոգտադործվի թերթը՝ արդիականութեանն անցնելիս և հեղափոխական տոների նշանակութեանը յուսաբանելու ժամանակ: Թերթը պետք է ոգտադործել նաև բանվորների դասակարգային կռիվի թեման մշակելու ժամանակ, առանձնապես, յերբ յուսաբանութեան առարկան կալմում է այդ կռիվի և միջազգային հեղափոխական շարժման փոխադարձ կապը: Այստեղ թերթը տեղեկութեաններ տալով՝ Արեւմուտքում և Արեւելքում տեղի ունեցող դասակարգային կռիվի կոնկրետ ղեկավարի մասին՝ կողնի յերեխաներին ծանոթանալու միջազգային արդիականութեանը:

Թերթն ոգտադործելիս, պետք է մեծ կապ ստեղծել հայոց յեղվի և հասարակագիտութեան միջև. այդ կապը միջոցով մեկ առարկան կողնի մյուսին:

Թերթերը կարելի յէ ոգտադործել նույնպես ընթերցանութեան և ստանձին լուրերը խմբում քննութեան առնելու նպատակով: Այս կամ այն թեմայի համար կարելի յէ համապատասխան լուրեր ընտրել, այդ լուրերի ջաղվածքներից կարելի յէ նաև «նորույթներն անկյուն» կալմակերպել և այլն:

ձիշտ տրված աշխատանքը պահանջում է հալատում: Այդպիսի հալատման ձևերն են՝ ամփոփման ստուգիչ դրույցները, աշխատանքի ժամանակ դարձը ղեկի անցածը, եքսկուրսիաների և գրքերի միջոցով ինքնուրույն աշխատանքների ժամանակ կատարած հետադոտութեանների արդյունքների ամփոփումը և այլն: Հալատումը պետք է տարվի կանոնավոր և իրենց յերեխաների մասնակցութեամբ նրանցից:

յնաբովանդակութեամբ միջոցով: Գյուղական և քաղաքային դպրոցները համար տրված և մի միասնական ծրագիր, յերկուստեք ունենալով այն, վստահ լինելով, որ զրոյսը զիտելիքները միասնական են թե՛ մեկ և թե՛ մյուս տեղում: Ծրագրին անցնելիս քաղաքային և գյուղական դպրոցներում վստահ տարբերություն կլինի նյութերի ընտրութեան մեջ: Բացի դրանից գյուղական դպրոցում ավելի ժամանակ և հատկացված «խորհուրդներ» թեմային, վստահ ուսուցիչը պետք է հանդամանաբեր և կանգ առնի կոյնտեսական կազմակերպութեան և սպառողական կոոպերատիվի աշխատանքների պարզարանութեան վրա:

ՉՈՐՐՈՐԳ ԽՈՒՄԲ

Ուսուցման չորրորդ տարվա ծրագրի բաղկացած է արդիականութեան և պատմութեան երկմենտներից: Արդիականութեան ընդգրկում է ժողովրդական տնտեսութեան պարզացման հնգամյա պլանի և բայր-չեկերների կուսակցութեան (վստահ սոցիալիստական շինարարութեան ղեկավարի) ուսումնասիրութեանը: Արդիականութեան դասընթացի համար յեզրափակիչ թեմա ծառայում է յերկու հակադիր աշխարհներին—կապիտալիստականի և սոցիալիստականի վերաբերյալ նյութը: Ծրագրի պատմական մասի մեջ մտնում է պատմութեան սիստեմատիկ դասընթացի համառոտ ներածութեանը (տես՝ պատմութեան ծրագրի և նրա բացատրագիրը)՝ յոթնամյակի յերկրորդ կոնցենտրի համար պատմութեան ընդհանուր դասընթացի հետ տաղարկած ծրագրերի ժողովածույի մեջ):

Հնգամյա պլանի ուսումնասիրութեանը տեղ է տրված միայն ուսուցման չորրորդ տարվա ծրագրում: Ինչ՝ վերաբերում է ուսուցման առաջին յերեք տարվա ծրագրերին, այնտեղ հնգամյակը չի շոյալվում:

Այնուամենայնիվ այստեղ անհարժեշտ է ընդգծել, վստահ լինելով, յերկրորդ և յերրորդ տարիները ծրագրերը համակրված են իՍՆՄ սոցիալիստական շինարարութեան գաղափարով և հետևապես այնտեղ դպրոցում ունեն այն ելմանները, վստահ առաջնապար յերկուստեք մոտեցնում են հնգամյա պլանի ուսումնասիրութեանը:

Այսպես որինակ՝ ուսման առաջին տարվա ծրագրերը յերկուստեք մոտեցնում է գյուղի կոլեկտիվացման և մեքենայացման գաղափարին: Այդ նույն խմբում աշակերտներին դադարեցնում է տրվում նաև այն մասին, վստահ գյուղի կոլեկտիվացումը և մեքենայացումը կատարվում է դասակարգային սուր պայքարի պայմաններում, վստահ կապիտալիստների ժամանակ գործարաններում չահագործում էին բանվորներին, իսկ նույնը գոյութիւն չունի իՍՆՄ-ի գործարաններում: Յերկուստեք այդ տեղ դադարեցնում է տրվում նաև աշխատանքի սոցիալիստական մեթոդների մասին (սոցիալիզմ, հարվածայնութեան և այլն):

Յերկրորդ խմբում ճշտվում է գյուղի դասակարգային շերտաւորման գաղափարը, տրվում է հասկացողութեան կուլակի, չքավոր և միջակ գյուղացիների վերաբերյալ: Ուսուցման յերրորդ տարում, «Խորհուրդներ» թեմայում, վստահ յերկուստեք գաղափար է տրվում առանձին ժողովուրդների աշխատանքների մասին, վստահ ընդգրկվում է ամբողջ կյանքը, ամառը սոցիալիստական շինարարութեանը, այն

տարրերը, վստահ մոտեցնում են յերկուստեք հնգամյա պլանի ուսումնասիրութեանը՝ ավելի վստահ, ավելի ցայտուն են:

Ուսման չորրորդ տարվա ծրագրերում մեր յերկուստեք սոցիալիստական շինարարութեանը արտահայտված է ավելի ընդարձակ և լրիվ, քան ուսման առաջին յերեք տարվա ծրագրերում:

Չորրորդ տարվա ծրագրին ամփոփելով յերկուստեքի ձեռք բերած կոլեկտիվները, ընդարձակում և սիստեմատիկացնելով յերկուստեքի յերեք տարվա ծրագրերում:

Չորրորդ տարվա հասարակագիտութեան ծրագրերը ընդգրկում է հնգամյա պլանի կարևորագույն մասերի ուսումնասիրութեանը ամենատարրական և սեղմ սահմաններում: Նա այդ մասերի ուսումնասիրութեանը տալիս է, վստահ իՍՆՄ միասնական պլանային, տնտեսութեան մասեր, նրանց փոխադարձ կապերի և փոխադարձ ներդրածութեան պարզաբանումներով:

Այսինքն հնգամյակի ընդհանուր բնույթագրութեանից (ԻՍՆՄ-ի արդյունաբերական յերկուստեքի դասնային, գյուղատնտեսութեան կոլեկտիվացումը, և այլն)—ծրագրին այնուհետև ծանոթացնում է յերկուստեքի հնգամյակի առանձին մասերին՝ մեքենայիչութեանը, մեքենայագործութեանը, ենթակառուցվածքային (քարածուխ, նավթ, էլեկտրականութեան), տրանսպորտին և կապին, գյուղատնտեսութեան կոլեկտիվացմանը և կուլտուրական շինարարութեանը հնգամյակին:

Ինքին հասկանալի յե, վստահ յերկուստեք միայն կարող են ծանոթանալ հիմնական նյութին, այն հակայական ձևերով յերկուստեքին, վստահ նախատեսված է հնգամյա պլանում: Վստահ մի դեպքում չպետք է յերկուստեքին տալ մեծ քանակութեամբ թվական, նյութեր, սակայն, չպետք է նաև բոլորովին խուսափել թվերից: Այն թվերը, վստահ առանձնապես բնորոշ են, արտահայտում են մեր շինարարութեան տեղապերը, մեր նվաճումները, անպայման պետք է տրվեն յերկուստեքին:

Բավական է յերկուստեքին ծանոթացնել այն աղյուսակին, վստահ պարզ ցույց է տալիս կոլտնտեսութեանը միացած գյուղական տնտեսութեանների թվական աճումը, համեմատութեան դնելով այն հնգամյա պլանով նախատեսված տեղապերի հետ՝ վստահ յերկուստեքին զգան սոցիալիստական շինարարութեան աճման հակայական տեղապեր:

Այդ կարգի տվյալները կարելի յե հաջող կերպով ոգտագործել յերկուստեքի, գրաֆիկներ կազմելու համար՝ թվարանութեան պարտադրական մոնիթերի ժամանակ:

Հնգամյակի մշակելիս անհրաժեշտ է հատուկ ուշադրութեան դարձնել ծանր արդյունաբերութեան դարգացման վրա (էլեկտրականութեան, մետալուրգիայի, քարածուխ, նավթ, մեքենայիչութեան և այլն) և նրա զերը գյուղատնտեսութեան վերակառուցման գործում: Պետք է պարզել, թե ինչպես և ինքնուրու հնգամյակի իրադրածման աշխատանքը, ինչպիսի գիտանանք և էլեկտրականայիններ են արդեն կառուցված (Ստալինգրադի և Ուրալի արակտորի գործարանները, Ռոստովի գյուղատնտեսական մեքենաների գործարանը, մեր Լենտեռտիլը, մեխանիկական և կարբիդի գործարանները և այլն): Թե ինչպիսի գործարաններ պետք է ավարտվեն հնգամյակի վերջին (Չեկոսլովակի արակտորի, Նիմի-Նովոգորոդի ավտոմոբիլի գործարանները, Զորագետ, Բանաբեռներ, մեր մի շարք գործարանները և այլն):

Հասարակագիտութեան ծրագրի այս հատվածի նպատակն է յե-
րեխաների մեջ դիտակցութեամբ առաջ բերել, վոր պրոլետարական պե-
տութեան տվող և ղեկավարող ուժը հանդիսանում է պրոլետարիատի
կուսակցութեանը—Համամիութենական կոմունիստական (բ) կուսակ-
ցութեանը: Նա բանվոր դասակարգի առաջավոր մասն է, ղեկավարում
է նրան անմիջականորեն, տանում է իր հետևից գյուղացիական մաս-
սաները, կառուցում է սոցիալիստական տնտեսութեանը: Սրանից պետք
է հետևել, վոր առանց ամուր, չաղկապված կոմունիստական կու-
սակցութեան՝ բանվոր դասակարգը չի կարող հաղթահարել կապիտա-
լիստներին և կառուցել սոցիալիզմ:

Հնգամյա պլանի մշակման ամբողջ ընթացքում անհրաժեշտ է մըշ-
տապես շեշտել նրա իրադրոժելի լինելը: Այդ նպատակով շատ ոգտա-
կար կլինի կազմակերպել քաղաքային աշակերտութեան համար եքս-
կուրսիաներ դեպի մոտակա կոլտնտեսութեանը, խորհտնտեսութեան-
ը, ՄՏԿ-ը, նոր կառուցվող ձեռնարկութեանները: Իսկ գյուղական ա-
շակերտութեան համար պետք է բոլոր հնարավորութեաններն ոգտա-
գործել տանելու նրանց մոտակա գործարանները, ելքատրակայան-
ները:

Այստեղ մեծ դեր կարող են խաղալ կենտ-նկարները, գիտադի-
տելները ցուցադրութեանը, գյուղական և քաղաքային դպրոցների
աշակերտութեան փոխադարձ նամակադրութեանները՝ մի կողմից
քաղաքներում կառուցվող գործարանների և այլ ձեռնարկութեանների
աշխատանքների ընթացքի, մյուս կողմից կոլտնտեսական և խորհտն-
տեսական շինարարութեան մասին տեղեկութեաններ փոխանակելով:

Հնգամյակի իրադրոժման տեսակետից շատ ոգտակար կլինի, յեթե
յերեխաները գյուղում դպրոցական աշխատանքներից դուրս ձեռնար-
կեն կազմակերպել «Հնգամյակը և գյուղատնտեսութեանը» անունով ան-
կյուն, կազմեն այնտեղ մի փոքր գրադարան գյուղատնտեսութեան և
այլ հարցերի վերաբերյալ և այդ աշխատանքների մեջ ընդգրկվեն գյու-
ղական պատանեկութեանն ու յերիտասարդութեանը: Քաղաքային դըպ-
րոցում կարելի յե կազմակերպել ԽՍՀՄ ինդուստրացման անկյուն,
վորտեղ կժողովվեն այն բոլոր նյութերը, վորտեղ վերաբերում են հըն-
գամյակի նվաճումներին (չարք մտած նոր գիգանտները, այլ գործա-
րանները, վորտեղ ժամանակից առաջ կատարել են հնգամյակը, սոցիա-
լիստական շինարարութեան ենտուզիաստները և այլն): Այդ նույն ան-
կյունում կարելի յե կազմակերպել «Ինդուստրացման թշնամիները» ա-
նունով բաժին: Վորպեսզի հնգամյակի անկյունը լինի կոնկրետ և հե-
տաքրքրական, անհրաժեշտ է կազմակերպել մի առանձին բաժին՝ «Մեր
գործարանը»:

Ուսուցման չորրորդ տարվա վերջին կազմակերպվում է ընդհանուր
դպրոցական ցուցահանդես հնգամյա պլանի աշխատանքների շուրջը:
Այդ ցուցահանդեսին հրավիրվում են դպրոցականների ծնողները, հա-
սարակական կազմակերպութեանները և հարեան դպրոցների ներկայա-
ցուցիչները:

Արգյունարբութեան դարդացման հնգամյա պլանի նյութերի
մշակման աշխատանքները պետք է սերտորեն կապակցված լինեն աշխար
հագրութեան այն նյութի հետ, վորն ուսումնասիրում է այդ ժամանա-
կամիջոցում ԽՍՀՄ բնական հարստութեանները: (Քարածուխ, հան-

քանյութեր, տորֆ և այլն): Ճիշտ նույն կերպ գյուղատնտեսութեան
դարդացման հնգամյա պլանի ուսումնասիրութեանը պետք է կապակցել
այս կամ այն մշակութեամբ պարտադր շրջանների (որ. անտեսապահա-
կան, բամբակագործական, այգեգործական և այլն) դարդացման ու-
սումնասիրութեաններին հետ: Կապ պետք է լինի նույնպես բնագիտա-
կան նյութերի մշակման հետ, վորտեղ խոսվում է անասնապահութեան,
տեխնիկական կուլտուրաների և այլ պրոլետների մասին: Ամենասերտ
կապ պետք է պահել նույնպես այն տեսական և գործնական աշխատանք-
ների հետ, վորտեղ ուսումնասիրվում են ելեկտրականութեանը և ու-
դիոն:

Հասարակագիտական դասավանդումը բնական կապերով կապ-
ված է նույնպես մաթեմատիկայի և հայոց լեզվի հետ: Հնգամյա պլա-
նի նյութերը պետք է ոգտագործել դանաղան հաշվարկումների, թվա-
րանական խնդիրների և դիադրամների կազմելու համար: Սոցիալիստա-
կան շինարարութեան հնգամյա պլանի ուսումնասիրութեան հետ շատ
սերտ կերպով կարելի յե կապակցել գեղարվեստական հատվածների,
փոսանավորների ընթերցանութեանը, վորտեղ կարելի յե ոգտագործել
հնգամյա պլանն ըստ ամենայնի ըմբռնելու համար:

Հասարակագիտական աշխատանքների և առանձնապես հնգամյա
պլանի ուսումնասիրութեան համար խոշոր նշանակութեան ունի լրա-
գիրը: Լրագիրը լավագույն կերպով լրացնում է այն նյութը, վորք դե-
տեղված է դասագրքերում: Լրագրերում լույս է տեսնում բոլոր հա-
մագումարների և կոնֆերանսների հաշվետվութեանները, վորտեղ մեջ
տրտացվում է դանաղան հիմնարկութեանների կյանքն ու աշխա-
տանքները: Լրագրի եջերում քննադատվում է հին կենցաղը, խոս-
վում է նորի մասին, պաշարք է մղվում գյուղի և քաղաքի հետամնա-
ցութեան դեմ: Ինչպես է իրագործվում հնգամյակը, ինչպես է աղդում
ոոցմրցումը հարվածայնութեանը, ինչպես է դնում պաշարք գիմա-
դրկութեան աշխատավարձի հավասարեցման դեմ—այս ամենն իրենց
արտահայտութեանն են դառնում լրագրի մեջ:

Յերեխաները պետք է կարողանան կարդալ մեր լրագրերը և վեշ
միայն սոսկ կարդալ, այլ կարդալ հարկ յեղած ձևով, նշերով աչքի
ընկնող, կարևոր տեղեկութեանները, փնտռելով քարտեղի վրա յուրա-
քանչյուր յերկիր, քաղաք, գրի առնելով իրենց մոտ անհասկանալի
բառերը, սովորելով հասկանալ և գործածել նրանց: Լրագիրը ամենից
լավ կարող է մոտեցնել աշակերտներին մեր ընդհանուր շինարարութեա-
նը: Այդ պատճառով անհրաժեշտ է, վոր յուրաքանչյուր ուսուցիչ լավ
գիտենա ոգտագործել լրագիրը հասարակագիտական դրադմունքների
ժամանակ: Դյուղի և քաղաքի դպրոցների համար պետք է դուրս գրել
«Ավանդադ», «Պիտներ Կանչ», «Սոցիալիստական գյուղատնտեսու-
թեան», «Սորհրդային Հայաստան» և այլն: Պետք է կարողանալ լրա-
գրերից և հանդեսներից կատել համապատասխան քաղվածքներ, բնո-
րել նկարներ, կազմել այբումներ՝ մեր եներդետիկայի, մետալուրգիայի,
գյուղատնտեսութեան, կուլտուրական շինարարութեան, տրանսպորտի
և ժողտնտեսութեան այլ ճյուղերի վերաբերյալ հետաքրքրական տըվ-
յալներից և տեղեկութեաններից:

Յերեխաներին պետք է սովորեցնել կարդալ բարձրաձայն լրագրա-
կան հոգվածներ իրենց ընտանիքներում, խմբակներում, գրադարան-

ընթերցարանում, խրճիթ-ընթերցարանում և տարածել թերթեր ու գրականություն:

Ծանոթանալով ԽՍՀՄ հսկայական սոցիալիստական շինարարությանը, յերեխաները պետք է գիտենան նաև՝ թե ինչպիսի կյանք գոյություն ունի կապիտալիստական յերկրներում:

Անհրաժեշտ է պարզ դադարի տալ նրանց կապիտալիստական յերկրներում և գաղութներում տիրող այն չահագործման և ճնշումների մասին, վորոնց յենթակա յեն բանվորները և աշխատավոր գյուղացիները:

Բաժական և որինակ բերել այսպիսի պերճախոս թվեր, 48 յերկրներում յեղած գործադուրկների թիվը կազմում է 36.775.000 մարդ, վորոնցից ՀՍՄՆ-ում-12.000.000 գործադուրկ, Գերմանիայում՝ 5.160.000, Անգլիայում՝ 2.800.000 (տեղեկությունները վերաբերում են 1931 թվի վերջին):

Բանվորների աշխատավարձը անընդհատ կրճատվում է: Կարելի է այնքան մեծացել և, վոր միայն Գերմանիայում միջին հաշվով 4 հուլիսի բաղկացած ընտանիքը պետք է սնունդ և հագուստ ձեռք բերի ամսեկան 15 ոտբլ իմիայն ստանալով: Դպրոցական հասակի յերեխաների 33 տոկոսը հիվանդ է թողարկում: Բնակարանի վարձը չվճարելու համար բանվորներին փողոց նետելը համատարած յերեույթ է դարձել և այլն:

Յերեխաներին պետք է գաղափար տալ գաղութներում բանվորների և կապիտալիստների միջև տեղի ունեցող պայքարի մասին, այն մասին՝ թե ինչպես ամենուրեք աշխատում են յեղբայրական կոմկուսակցությունները, կազմակերպելով բանվորների և բոլոր ճնշվածների պայքարը չահագործողների դեմ: Ինչպես մեզ մոտ հեղափոխություն տեղի ունեցավ, նույնը կատարվեց նաև մի շարք այլ յերկրներում (Վենգրիա, Գերմանիա, Չինաստան և այլն), սակայն բուրժուազիան ճնշեց այդ շարժումները և կատաղի հալածանքների յենթարկեց հեղափոխականներին:

Դպրոցը պետք է ծանոթացնի աշակերտներին այն անխղճ չահագործմանը, վորին յենթակա յեն գաղութները (Հնդկաստանի գյուղացիություն սխտեմատիկ սովահարությունը, նեգրերի փաստական ստրկությունը, Հյուսիսային Ամերիկայի հնդիկ ցեղերի գլխովին վորջնացումը և այլն):

Այդպիսի վիճակն ավելի յե նարատում հեղափոխական շարժման դարգացմանը կապիտալիստական յերկրներում և գաղութներում (Հեղափոխությունը Իսպանիայում, գործադուրք Եվրոպայում և մյուս յերկրներում, հուլիսները անգլիական նավատորմի նավաստիների մեջ, չինական Կարմիր բանակի հաղթանակները, կոմունիզմի դարգացումը Հնդկաստանում, հեղափոխական շարժման վերելքը Լեհաստանում և Գերմանիայում):

Պետք է շեշտել, վոր այդ շարժումների ընթացքում տեղի յեն ունենում արյունահեղ ընդհարումներ վրասիականության հետ: Յերեխաները պետք է գիտենան—կոմիստները պրոլետարիատի միջադպին հեղափոխական պայքարի ղեկավարն է:

Այս հատվածի մշակման ժամանակ լրագրի ոգտագործումը հանդի-

սանում է անխղճարենելի մեթոդ, կադմելով միաժամանակ աշխատանքի բովանդակությունը:

Յերեխաներն արդեն կանոնավոր կերպով թերթ են կարդում: Յեթե տարվա սկզբին, հնդամյակը մշակելու ժամանակ աշակերտները ողակներ են կադմել, վորպեսզի թերթերի միջոցով հետևեն դանագաճյուղերի սոցիալիստական շինարարության ընթացքին (մետաղ թարածութ, նավթ, էլեկտրականություն, արանսպորտ, գյուղատնտեսություն և այլն), այժմ նրանք կադմակերպում են «լիազոր ներկայացուցչություններ» դանադան յերկրների համար, հետևելու սխտեմատիկ կերպով կապիտալիստական յերկրներում տեղի ունեցող դեպքերին և վորոշ ժամանակամիջոցից հետո, հավաքված նյութերը քննության են առնում հասարակագիտության ժամերին:

Այդ աշխատանքը անխղելի կերպով պետք է կապված լինի աշխարհագրության դասավանդման հետ, վորովհետև աշխարհագրական քարտեզը նման նյութերի մշակման ժամանակ անհրաժեշտ է (նրանք այնտեղ պետք է դանեն այն վայրերն ու շրջանները, վորտեղ տեղի յեն ունեցել յերեխաներին հաաքքրող դեպքերը: Քարտեզները պետք է ողտագործվեն ղեկուցումների ժամանակ):

Մրազրի այս մասի մշակման ժամանակ պտք է դարկ տալ յերեխաների ինքնագործունեյությունը՝ այն իմաստով, վոր նրանց ուժեղացնեն ՄՈՊՐ-ի բջջի գործունեյությունը, ԽՍՀՄ մյուս քաղաքների գյուղացիներ հետ նամակագրություն սկսեն, թղթակցական կապ ստեղծեն, արբի հետ կադմակերպեն ինտերնացիոնալ յերեկույթ-ցերեկույթներ և հետ, կադմակերպեն յետերնացիոնալ յերեկույթ-ցերեկույթներ և այլն: Դպրոցականները կարող են ՄՈՊՐ-ի նոր բջիջներ ևս կադմակերպել, կադմակերպել ոգնություն կապիտալիստական բանտերում տառապող հեղափոխականների համար:

Ուսման չորրորդ տարվա հասարակագիտության նյութը վերջանում է «Յերկու աշխարհներ—կապիտալիստականը և սոցիալիստականը»—թեմայով: Այդ նյութը պետք է ամփոփի ուսման չորս տարիկանը—թեմայով: Այդ նյութը պետք է ամփոփի ուսման չորս տարիկանը: Այս թեմայի մշակման ների հասարակագիտության աշխատանքները: Այս թեմայի մշակման ժամանակ պետք է հակադրել պլանային և վոչ պլանային (կապիտալիստական) տնտեսությունները, ցույց տալու համար մեր սոցիալիստական պլանային տնտեսության առավելությունները կապիտալիստական անարխիկ տնտեսության հանդեպ:

Մեզ մոտ, ԽՍՀՄ-ի մեջ՝ սոցիալիստական շինարարության հարաճուն վերելք՝ թե՛ արդյունաբերության և թե՛ գյուղատնտեսության մեջ, իսկ նրանց՝ կապիտալիստների մոտ՝ հարաճուն կրիդիս—թե՛ արդյունաբերության և թե՛ գյուղատնտեսության մեջ» (Ընկ. ՄՍԱԼԻՆԻ 16-րդ կուսհամագումարում տված ղեկուցումից):

Այս հատվածի նպատակն է ցույց տալ, վոր ԽՍՀՄ-ը միակ պրոլետարական պետությունն է ամբողջ աշխարհում, վորը հենց միայն իր գոյությունը հեղափոխականացնում է կապիտալիստական յերկրներին և գաղութներին աշխատավոր մասսաներին: ԽՍՀՄ-ի փորձից կապիտալիստական յերկրների բանվոր դասակարգը կսովորի, թե ինչպես պետք է կռվել բուրժուազիայի դեմ և հիմնել պրոլետարիատի դիկտատուրա:

ԽՍՀՄ-ը, կապիտալիստական աշխարհին հակադրել է սոցիալիս-

տական աշխարհը և դրանով իսկ արագացնում և կապիտալիզմի վերջնական անկումը:

Հենց այստեղից և ծագում կապիտալիստների այն կատաղի ատեղությունը, վոր նրանք տածում են դեպի ԽՍՀՄ-ը: Կապիտալիստներն անվերջ պատրաստություններ են տեսնում հարձակվելու մեղ վրա:

Իմպերիալիստները ԽՍՀՄ-ի դեմ, ուղղված պատերազմի միջոցով փորձում են յեւք գտնել դուրս գալու կապիտալիզմի վերջնական անկումը մոտեցնող ներկա տնտեսական ճգնաժամից և ճնշելու բանվոր դասակարգի և գաղութների աշխատավորության որավուր ծավալվող հեղափոխական շարժումները:

Պետերսբուրգի տպարան

Գլավլիտ 7454 (բ)

Պատվեր № 1215

Տիպաժ 3000

Սրբագրիչներ Հ. Սառիկյան, Ա. Ճուզուրյան

Հանձնված է արտադրության 9 ապրիլի 1932 թ.

Ստորագրված է թվիւ 30 մայիսի 1932 թ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0191626

ԳԻՆԸ 30 ԿՈՊ. (2 մ.)

